

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra biblických věd

Petra Vaňková

CELNÍCI V EVANGELIÍCH

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Mireia Ryšková, Th.D.
PRAHA 2010

Děkuji doc. PhDr. M. Ryškové, Th.D. za odborné vedení, trpělivost a cenné připomínky.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Praze dne: 1.12 2011

Obsah

1. Úvod	4
2. Celníci jako součást okrajových skupin	5
2.1. Kdo to byli celníci	6
2.1.1. Místo celníků v římské správě	7
2.1.2. Celníci z pohledu Židů	8
2.1.3. Strukturalizace a hierarchie v řadách celníků	9
3. Celníci v evangeliích	11
3.1. Pozornost věnovaná celníkům v jednotlivých synoptických evangeliích	11
3.1.1. Ježíšův postoj k celníkům a lidem na okraji společnosti v Markově evangeliu	11
3.1.2. Jednotlivé verše Markova Evangelia týkající se celníků	12
3.1.3. Ježíšův postoj k celníkům a lidem na okraji společnosti v Matoušově evangeliu	14
3.1.4. Jednotlivé části Matoušova evangelia spojené s celníky	14
3.1.5. Celníci a lidé na okraji společnosti v Lukášově Evangeliu	19
3.1.6. Jednotlivé části Lukášova evangelia spojené s celníky	19
3.2. Sumarizace výroků na adresu celníků	24
4. Obdobné prvky v perikopách o celnících a různé pohledy na ně	26
4.1. Ježíšův pohled na celníky	26
4.2. Rozbor příběhu celníka Zachea, jako vzorového prototypu Ježíšova zacházení s celníky	27
4.2.1. Stručné nastínění příběhu celníka Zachea	28
4.2.2. Rozbor jednotlivých veršů příběhu o Zacheovi	29
4.2.3. Ježíš a jeho postoj k celníkům patrný z příběhu celníka Zachea	32
4.3. Vylíčení povolání Léviho jako osobního setkání celníka s Ježíšem	33
5. Nástin možné aplikace na dnešní marginalizované skupiny obyvatel	35
6. Závěr	37
Seznam Literatury	38
Elektronické zdroje	39
Seznam příloh	39
Přílohy	40
Anotace	42

1. Úvod

Při četbě evangelií zjistíme, že málokteré povolání je zmiňováno tak často jako celníci. Je zvláštní, že právě těmto mužům je věnována taková pozornost. Kým byli celníci a jakou hráli ve společnosti roli je důležité pro pochopení poselství, které se nám evangelium snaží zjevit. Rozdílnost postoje Ježíše a většinové židovské společnosti a jejich pochopení může být nápomocno, při zaujímání postojů k různým skupinám obyvatel v dnešní společnosti.

Ježíš se nenechává ovlivnit všeobecnými předsudky a lidským přístupem umožňuje marginalizovaným nový pohled na sebe a cestu k obrácení. Jeho příklad nám může být nápomocen i v dnešní době. I v dnešní době jsou v naší společnosti lidé, kteří se nacházejí v pozici celníků z doby Ježíšovy. Jaký postoj k nim zaujímáme my jako křesťané a shoduje se tento postoj s postojem Ježíšovým? Právě celníci mohou být zrcadlem některým lidem v naší společnosti. Ježíšův přístup k nim může být inspirací pro náš vlastní postoj k podobným skupinám v současné společnosti, tak, aby odpovídal duchu evangelia

Abych výše uvedenou tezi ověřila, zaměřím se v první části práce na to, kdo byli celníci, co bylo jejich pracovní náplní a jaké bylo jejich postavení ve společnosti, ať už z pohledu židovského obyvatelstva či římské správy. Nevyhnutelné tedy je nastínění i politické situace, celního systému a struktury výběru cla, abychom dostali obrázek celníka doby Ježíšovy s jeho pravomocemi, možnostmi a společenským postavením.

Získané informace pak budou nápomocny při bližším zkoumání zmínek o celnících v jednotlivých evangeliích, kterým bude věnována další část bakalářské práce. Vzhledem k tomu, že nikde jinde se o celnících v NZ nemluví, chci se zaměřit hlavně na evangelia synoptická. Nejprve všeobecným náhledem na každé evangelium, a následně na výběr jednotlivých veršů a jejich následný rozbor.

Celková sumarizace jednotlivých veršů pak vede k výběru obdobných prvků v jednotlivých perikopách o celnících. Hledání společných a obdobných situací a postojů, v nichž jsou celníci uváděni, a z toho plynoucí pohled Ježíše.

Velkou pozornost si jistě zaslouží perikopy o povolání celníka Leviho (Matouše) a celníka Zachea. Setkání Ježíše s těmito celníky je právě ukázkovým a poskytuje nejvíce indicií pro pochopení vzájemných vztahů společnosti, celníků a Ježíše. Jejich rozboru, hledání souvislostí a možných východisek bude věnována další část bakalářské práce.

Otázkou, která z různorodých skupin dnešního obyvatelstva je svým specifikem v podobné situaci jako celníci v době Ježíšově, jejich pozicí v dnešní době a nástinem možného řešení se chci zabývat v závěrečné části

2. Celníci jako součást okrajových skupin

Ti, kteří se pohybovali v blízkosti Ježíšově, nebyli všichni stejného postavení a ani nebyli společensky zařaditelní do sourodé skupiny tehdejší společnosti. Mezi posluchači byli i lidé na okraji společnosti, a to z různých důvodů. Většinou šlo o lidi společností nepřijaté, kterým se Ježíš výslovně nejen nevyhýbal, ale cítil se k nim povolán, když říká: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní“.¹ Tito lidé však nebyli jedinými posluchači Ježíše Krista. Nacházíme zmínky, že k Ježíši přicházeli i lidé z vyšších vrstev, jako například Nikodém nebo další farizeové.² V Ježíšově blízkosti se však nacházeli také ti, které bychom v pomyslném dělení mohli zařadit na okraj společnosti. Takto se možná nevnímali ani oni sami, ale takto se k nim společnost stavěla a takovému svým způsobem zvláštní místo zaujímal i v okruhu Ježíšových posluchačů. Vedle prostitutek můžeme do této okrajové skupiny zařadit i celníky. Sám Ježíš je však nevyčleňuje mimo okruh svého zájmu, přestože je mu to vytýkáno: Jí s celníky a hříšníky. Právě celníkům bude věnována pozornost v této bakalářské práci. V evangeliích totiž sehrávají zcela zvláštní a jedinečnou roli. Bližší seznámení s nimi může být prospěšné jak pro hlubší pochopení evangelního poselství, tak i pro lepší vhled do Ježíšových postojů vůči těm, kterými společnost často opovrhovala. Dnes neexistují celníci v biblickém slova smyslu a činnost celníka se hodně změnila. Pod kompetence celníka patří mnohem více povinností než v době Ježíšově.³ Celníci dnes již nejsou spojováni s podvody a neoprávněným vybíráním poplatků, které by je vyčleňovalo na okraj společnosti. Existuje však mnoho lidí, kteří jsou de facto ve stejné pozici, ať už vlastní vinou či přičiněním nebo vlivem společenských pohledů, tak jako před dvěma tisíci lety byli v obdobné pozici celníci. Kristův pohled na celníky a jeho vztah k nim může být inspirující pro náš pohled na lidi obdobně negativně hodnocené a pro naše utváření vztahů vůči nim v křesťanském duchu.⁴

Ve své práci bych chtěla věnovat pozornost těm úryvkům synoptických evangelií, v kterých jsou celníci nějak zmiňováni nebo se jich bezprostředně týkají. Na jejich základě pak vytvořit jakýsi model chování Ježíše vůči celníkům. Vybrat z dnešní společnosti ty

---

¹ Viz: Mt. 9,12

² Jan 3,1-21

³ Abychom mohly srovnat rozdíl v pracovní náplni celníka v současnosti, a v době Ježíšově uvádím zde definici pracovního postu celníka:

Celník jako zaměstnanec celního úřadu zajišťuje ozbrojený doprovod určitého typu zboží, zásilek a zpráv, provádí kontrolní nebo asistenční činnost, dohlíží na osoby, dopravní prostředky a pohyb zboží v oblasti ekonomických zájmů. Odhaluje a dokumentuje celní a daňové delikty, trestné činy a úkony v trestním řízení. Vyřizuje přestupky svěřené do činnosti celních orgánů, zajišťuje a předvádí osoby, provádí trestní řízení v rozsahu platných norem. Má na starost také vedení evidence a dokumentace všech prováděných činností. Viz: stránky poradny práce: <http://poradna.prace.cz/encyklopedie-profesi/c/celnik/> (10.9 2009)

⁴ I v dnešní době jsou lidé stejně jako tehdy celníci vyčleňováni ze společnosti pro majetek, společnost, s kterou se stýkají apod. Převážně jde o lidi činné ve veřejném sektoru jako politika, bankovníctví, poskytování různých služeb aj.

skupiny obyvatel, vůči nimž zaujímá většinová společnost podobný postoj jako společnost v době Ježíšově k celníkům. Zamyslet se nad možnými aplikacemi Ježíšova chování vůči celníkům k vytváření postojů právě k těmto skupinám.

2.1. Kdo to byli celníci

Pro další zpracování celého tématu je důležité nejprve objasnit pojem celník a základní dobové souvislosti, které jsou s tím spojené. Z tohoto úvodního pohledu pak budeme moci vyjít dále. Na pevně daných místech hranice – cesty se i v antice vybíraly hraniční poplatky za osobu a provážené zboží. Byly to hraniční poplatky – clo nebo poplatky za užití cesty – mýto. Přitom jde o nepřímou daň. Jako celní oblast platila každá římská provincie, ale i větší města a s Římem spojená knížata mohla vyhlásit clo (poplatky a daně) prakticky na všechno zboží a služby.⁵ Tito finanční správci (telónes, pl. telonai) byli prostředníky mezi poplatníky a úředníky královského finančního úřadu. V zájmu těchto finančních správců a podsprávců bylo samozřejmě vybrat více, než byla předepsaná suma; rozdíl mezi dohodnutou dávkou a vybranou zůstával v jejich prospěch.⁶ To byl pravděpodobně jeden z důvodů, proč celníci nebyli nikterak mezi obyvateli oblíbeni. Každý z nájemců vložil své peníze do podniku předem a bylo na něm, aby je výběrem cla dostal zpátky; co vybral navíc, byl jeho zisk. Není divu, že celníci byli v nenávisti, a to bez rozdílu.⁷ Lze dokonce říci, že: „Protože jednotliví nájemci celnic hleděli co nejvíce získat pro sebe, hrubě přestupovali celní tarify, takže i římské úřady byly nuceny nejednou proti nim zakročovat. V Palestině byli považováni za veřejné hříšníky a bylo příslovím: „Co celník, to lupič“.⁸ Jednou z možných definic, kdo a kým byl celník, v době Ježíšově je: „Celný, latinsky publicanus, odtud české publikán, tj. člověk zaměstnaný ve veřejné důchodkové službě, byl členem družstva, které pronajímalo od římské vlády právo vybírat nepřímé daně, poplatky a cla v římských provinciích“.⁹ Svou činností si nahromadili často velké majetky a žili tak v blahobytu.¹⁰

O bohatství celníků a jejich blahobytu vypovídá Lukášovo evangelium, které realisticky zachycuje tuto situaci. Cítíme zároveň, s jakým důrazem evangelista událost vypravuje: „Byl tam muž jménem Zacheus, vrchní celník a veliký boháč: toužil vidět Ježíše, aby

⁵ Viz: ERNST Michael: Herders neues Bibellexikon, str. 826

⁶ Viz RYŠKOVÁ Mireia : Doba Ježíše Nazaretského, str. 166

⁷ Viz HÁJEK Miloslav: Evangelium podle Matouše, str. 235

⁸ Viz MERELL Jan: Setkání s Ježíšem, str. 208

⁹ Viz NOVOTNÝ Adolf: Biblický slovník, str. 89

¹⁰ V Jerichu žila velmi bohatá třída měšťanů, do které mohly spadat právě i celníci.

„Při posledních výkopech v herodeském Jerichu byly u západního východu z města odkryty zbytky měšťanského domu. Podle nádherných mozaikových podlah, jež tu byly objeveny, lze ještě dnes tušit, v jakém blahobytu a rozmařilosti tato třída žila. Viz KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, str. 290

poznal, kdo to je, ale poněvadž byl malé postavy, nemohl ho pro zástup spatřit. Běžel proto napřed a vylezl na moruši (fíkovník), aby ho uviděl, neboť tudy měl jít“.(L 19,2nn)¹¹ Je zřejmé, že to nemohlo zůstat bez odezvy. Pozice celníků mezi obyvateli byla velmi specifická. Celník, který z hlediska majetku a postavení patřil mezi závislé příslušníky elity (retainers)¹², z hlediska morálně společenského byl však v opovržení.¹³

2.1.1. Místo celníků v římské správě

Vzhledem k tomu, že Římané měli v Palestině velký vliv na obsazování postů celníků a clo bylo jejich hlavním ziskem, je na místě zabývat se také tím, jaký význam přikládali Římané jejich existenci a službě. Pro Římány byli tedy nejen užiteční, ale do jisté míry i nepostradatelní. Vždyť právě díky nim byl zajištěn trvalý přísun peněz do státní pokladny. To jakým způsobem a kým byly peníze vybírány, nedělalo Římanům příliš těžké svědomí. Sami Římané dbali na to, aby celníci o své ne zcela čisté povolání stáli a aby byli raději ochotni dát přednost vlastnímu řemeslu před loajalitou k vlastnímu národu. Hierarchie mezi celníky¹⁴ mohla být užitečným nástrojem v rukou římské správy. Nemuseli totiž organizovat každého celníka jednotlivě, ale mohli využít jejich schopnosti vzájemné samosprávy.

V této souvislosti je dobré zmínit celkový vztah Říma k obyvatelům provincií. Nedá se obecně říci, že by ve všech provinciích byl vztah k Římu a Římanům stejný. Tam, kde Římané vnímali větší odpor podrobených obyvatel, neváhali přitvrdit: „Země dostala správce z jezdeckého stavu. Těch pár římských provincií, které dostaly takovou správu, bylo považováno za neklidné oblasti a v Římě se o nich předpokládalo, že potřebují pevnou ruku“.¹⁵ Tento tvrdý a nekompromisní postoj vůči podřízeným územím nebyl žádnou výjimkou. Římané využili své nadvlády ještě dál, a to k vlastnímu obohacení. Převážná část státních výdajů, což mj. znamenalo placení a živení vojska a dodávky obilí pro římský proletariát (plebs), byla uhrazována ze zdanění zemědělsky využitelné půdy všech provincií (s výjimkou Itálie). To ovšem představovalo nesmírné zatížení obyvatelstva těchto krajin.¹⁶ Každá provincie musela odvádět císaři přímé a nepřímé daně: „nepřímé daně tvořili hlavně cla nejrůznějšího druhu, jako bylo clo silniční, mostní,

¹¹ Viz KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, str. 236

¹² Retainers : nazývali se závislími a tvořili nižší část elity. Patřili zde např. významní členové císařského dvora nearistokratického původu, propuštěnci, pomocní úředníci, římstí důstojníci, kněží a kněžky aj. Srov. RYŠKOVÁ Mireia : Doba Ježíše Nazaretského, str. 115

¹³ Viz RYŠKOVÁ Mireia : Doba Ježíše Nazaretského, str. 95

¹⁴ Evangelista Lukáš ve svém vyprávění o Zacheovi zmiňuje, že byl vrchním celníkem. Srov.Lk 19,2

¹⁵ Viz: GNILKA Joachim: Ježíš Nazaretský – poselství a historie, str. 40

¹⁶ Viz RYŠKOVÁ Mireia : Doba Ježíše Nazaretského, str. 146

přístavní, clo z přívozu a clo vybírané v bráně“.¹⁷ Clo jakožto nepřímá daň tedy většinou bylo stanoveno za užití obecního majetku či služeb. Přímě daně se týkaly většinou poplatku z konkrétní věci: „daň z hlavy, pozemková daň, daň ze soli, daň z bratu, domovní daň a korunní poplatek“.¹⁸

Způsob výběru cla se měnil dle postavení Judska a ostatních částí Izraele vůči Římu a dle jeho měnicího se rozdělení: „Proto také v průběhu dějin docházelo k změnám ve způsobu vybírání daní. S římských spojenců reges socii Herodes I vybíral daně sám, zatímco Herodes Antipa je pronajímal. Příjmy z celní stanice v Kafarnaum, kde byl celníkem Levi- Matouš, přitékaly do jeho kasy. Vrchní celník Zacheus v důležitém hraničním městě Jerichu pracoval naproti tomu pro Řím. V Jeruzalémě Herodem Velikým zavedená tržní daň byla Viteliem, místodržícím v Sýrii, v roce 36 zase zrušena“¹⁹

2.1.2. Celníci z pohledu Židů

Pohled Židů na celníky a jejich činnost lze zkoumat z vícera stran. Nejprve se zaměříme na postoj Židů k obyvatelům nehebrejského původu. Vlivem dějinného vývoje Izraele se utvořila elitní skupina obyvatel: „Ti se nyní nazývali farizejové (oddělení). Název označuje ráz této strany. Jejich heslem bylo co nejpřísnější dodržování Zákona a jejich vnější známkou úplná uzavřenost přede vším nežidovským, přede vším řeckým, před veškerou nečistotou, veškerým stykem s pohany, celníky, hříšníky a s lidmi bez Zákona“.²⁰ Touha po vlastní identitě národnostní, ale i náboženské vedla k tomu, že celníci byli pro své povolání v nenávisti u všech obyvatel bez ohledu na původ či vyznání. Ze strany Židů však byl jedním z důvodů k opovrhování a nesympatie i aspekt náboženský: „Lid je nenáviděl nejen proto, že nemilosrdně vymáhali daně a cla, ale i proto, že byli ve službách Římanům“.²¹ Postoj společnosti vůči celníkům byl plný nedůvěry, protože často bývali považováni za kolaboranty: „V Judsku v době Ježíšově se také na ně mohlo pohlížet jako na kolaboranty s římskou správou, a tudíž jako na neloajální“.²² Z tohoto důvodu se celníci netěšili žádné úctě a váženosti mezi lidem. Vždyť dle všeho byli i důvodem k posměchu: „že publikáni nebyli v lásce, netřeba připomínat... co publikán, to zloděj...“.²³ Obzvláště bolestně bylo vnímáno, vykonával-li povolání celníka někdo z vlastních řad: „Mnoho celníků však mělo židovský původ. Nadto se vlastně (pokud byli Židé, a to bylo na nižších

¹⁷ Viz: KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, str. 290

¹⁸ Srov. SCHÄFER Peter: Dějiny Židů v antice, str. 91,92

¹⁹ Viz: SCHMID Josef: Lexikon für Kirchen, str. 1303

²⁰ Viz: KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, str. 191

²¹ Viz: MERELL Jan: Setkání s Ježíšem, str. 207

²² Viz: HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, str. 153

²³ Viz: MERELL Jan: Výklad evangelia sv. Marka, str. 33

stupních částě) propůjčili pohanské moci k vybírání daně, kterou Izraelité tak těžce nesnášeli; že se při tom navíc nemohli ohlížet na rituální předpisy čistoty, je samozřejmé. A tak byl celník takřka synonymem hříšníka“.²⁴ Hodnocení celníka jako člověka a jeho charakteru bylo nekompromisní. Dokonce pro své povolání: „byli považováni za lidi, u kterých pokání je velmi obtížné, ba nemožné.“²⁵ Ačkoliv celníci byli všeobecně považováni za hříšníky, jejich pozice v této skupině byla specifická: „Zjistit význam označení „hříšníci“ je obtížné. Může zahrnovat pověstné svým nemorálním jednáním: zloděje, prostitutky a násilníky. Ale mohli sem také patřit lidé, od nichž se právě vzhledem k jejich zaměstnání nemohlo očekávat, že budou žít plně židovský náboženský život“.²⁶ Lze tedy usoudit, že postoj společnosti vůči nim se částečně zakládal na jakémisi oprávněném předpokladu a jistě mnoha zkušenostmi ověřeném úsudku. Nermalou roli v postoji vůči celníkům hrála nenávist k vykořisťovatelům: „V Judsku a Galileji přistupoval ke všeobecné nenávisti k vyděračům ještě odpor z důvodů vlasteneckých (opovržení Židem, který sloužil pohanům) a náboženským (vybírání cla a daní bylo každému Židu násilím na svobodě příslušníků vyvoleného národa)“.²⁷ Pohled Židů na celníky byl velmi rázný: „Ještě více byli nenáviděni u Židů, kteří v nich viděli zrádce a kolaboranty. Talmud zakazuje publikánům funkci soudců a svědků v soudním procesu“.²⁸

2.1.3. Strukturalizace a hierarchie v řadách celníků

Odvádění daní a cel pro Řím mělo svůj systém: „Clo, a to jest poplatky za pohyb zboží od výrobce k prodeji, nahrazovalo vlastně celou daňovou soustavu. Jeho vybírání bylo svěřeno nájemcům. Celkově stanovený odhad za provincii zaplatili zámožní nájemci předem, a tím měli propachtován výběr ve stanovených obvodech. Vybírání v nich pronajímali dalším nájemcům podle stejného systému, až po nájemce jednotlivých celnic. Tento způsob pochopitelně vedl k mnohonásobnému zvyšování cel, zvláště když celní sazebníky byly tehdy jen velmi obecné.

Pro upřesnění si uvědomme: „Celní se dělili v různé stupně podle toho, jak podléhali vládcům v jednotlivých provinciích. Vládce (prokurátor) ve veřejné dražbě pronajal vybírání daní důchodkovému správci, většinou z aristokratické vrstvy jezdeckva.“²⁹ Ten zase

²⁴ Viz: HÁJEK Miloslav: Evangelium podle Matouše, str. 235

²⁵ Viz: SCHMID Josef: Lexikon für Kirchen, str. 1401

²⁶ Viz: HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, str. 153

²⁷ Viz: NOVOTNÝ Adolf: Biblický slovník, str.

²⁸ Viz: MERELL Jan: Výklad evangelia sv. Marka, str. 34

²⁹ Tito Ordines byli příslušníky aristokracie; museli být narozeni jako svobodní občané, mít minimální majetek 400 000 sestercí. Sem patřili velkostatkáři, velkoobchodníci, vrchní správci celních a berních úřadů (velkovýběřčí daní a celních poplatků), pronajimatele pachtů, bankéřů apod.; většina z nich náležela do skupiny místní (i provinční) horní vrstvy, nicméně byli mezi nimi i synové propuštěnců a

pronajímal vybírání daní v jednotlivých okrscích hejtmanům nad celnými, kteří se zavázali, že v určitý čas odvedou předepsanou sumu státní pokladně. Byli to zpravidla zámožní lidé, kteří si mohli dát záruku, že danou částku odvedou. Hejtman nad celnými zase ustanovil správce a úředníky (publikány), kteří pronajímali clo zase od něho. Není divu, že došlo k několikanásobnému vydírání“.³⁰ K přiblížení tohoto systému výběru cla je nutno uvést: „Římané nevybírali clo a mýto svými úředníky, nýbrž je pronajímali jednotlivcům nebo celým společnostem obyčejně na pět roků. Clo se najímalo veřejnou dražbou a vydraženou částku bylo nutno zaplatit předem.³¹ Celý systém však u občanů vyvolával nevoli vůči systému samotnému tak i vůči těm, kteří byli jeho součástí: „Protože tento systém nahrával hamižnosti a svévoli celníků, byli celníci, jak řecká, římská i židovská literatura dosvědčuje, všeobecně nenáviděni a pohrdáni jako vyděrači, lupiči a lidé živící se nečestným povoláním.³²

---

důstojníci: pro mnohé začínala dráha jezdce právě přes vojenskou kariéru. V jezdeckém stavu existovala hierarchie- nejmávanější byli ti, kteří bydleli a zastávali důležité posty v Římě, Vnější znakem byl zlatý prsten a tóga s úzkými purpurovými pruhy. Viz: RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, str.113

³⁰ Viz: NOVOTNÝ Adolf: Biblický slovník, str.

³¹ Viz: MERELL Jan: Setkání s Ježíšem, str. 208

³² Viz: Viz: SCHMID Josef: Lexikon für Kirchen, str. 1401

3. Celníci v evangeliích

V jednotlivých evangeliích se můžeme setkat s několika zmínkami o celnících. Ježíš se během svého působení setkával s různými lidmi. Vždyť právě pro ně se narodil a přinesl jim spásu. Celníci byli v evangeliích vždy nějak zdůrazňováni. Důvodem pravděpodobně je specifická jejich postavení ve společnosti. Často jsou zmiňováni samotným Kristem, jsou svárem mezi farizeji a Ježíšem a Ježíšovo setkání s nimi nám může být nápomocno v pochopení náhledu na druhé. První část se tedy bude zabývat pasážemi týkajícími se celníků v jednotlivých evangeliích a jejich možnými výklady. Druhá část pak bude věnována významu textu a tomu, co daný text říká o celnících, jejich postavení ve společnosti a jaký postoj k nim Ježíš zaujímá.

3.1. Pozornost věnovaná celníkům v jednotlivých synoptických evangeliích

Následující část se bude zabývat verši, které se jakkoli týkají celníků v jednotlivých evangeliích. Není totiž bez zajímavosti, když se pozastavíme u každého z těchto veršů. Vždyť zachycují různé situace, ve kterých se celníci nacházeli nebo byli zmiňováni. Objevují se v různé společnosti a při různých situacích. Vždy nejprve bude uveden konkrétní citát, který pak může být doplněn a rozšířen o výklad. Díky tomuto rozboru můžeme vidět téměř plasticky pohled evangelií na celníky. Všechna tři synoptická evangelia tematizují sociální poselství Ježíšovo, i když s rozdílnými důrazy.³³

3.1.1. Ježíšův postoj k celníkům a lidem na okraji společnosti v Markově evangeliu

Evangelium podle Marka je ze tří synoptických evangelií nejkratší. Evangelista poukazuje na Ježíšovu solidaritnost s chudými a nemocnými vylíčením několika zázračných uzdravení. Markovo evangelium vztahuje téma chudý a bohatý víc na tradici učednictví. To se ukazuje v setkání Ježíše s bohatým mužem (Mk 10,17-31) a stejně tak ve vyprávění o chvále chudé vdovy.³⁴

Co se konkrétně celníků týče, tak jediná zmínka o celnících v Markově evangeliu je ve zprávě o povolání celníka Leviho. Ze všech synoptiků se Marek o celnících zmiňuje nejméně.

---

³³ Viz: HOPPE Rudolf: Arm und Reich, str 62

³⁴ Viz: HOPPE Rudolf: Arm und Reich, str 62

3.1.2. Jednotlivé verše Markova Evangelia týkající se celníků

Povolání Leviho

- ¹⁴A když šel dál, viděl Leviho, syna Alfeova, jak sedí v celnici, a řekl mu: „Pojď za mnou!“ On vstal a šel za ním.
- ¹⁵Když byl u stolu v jeho domě, stolovalo s Ježíšem a jeho učedníky mnoho celníků a jiných hříšníků; bylo jich totiž mnoho mezi těmi, kdo ho následovali.
- ¹⁶Když zákoníci z farizejské strany viděli, že jí s hříšníky a celníky, říkali jeho učedníkům: „Jak to, že jí s celníky a hříšníky?“
- ¹⁷Ježíš to uslyšel a řekl jim: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní. Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky.“

Velmi stručná zpráva o setkání celníka Leviho a s Ježíšem. Nepřehlédněme, že: „Když Ježíš povolává Leviho, jehož povolání z něj dělá profesionálního hříšníka vyloučeného ze synagogy, tak zde není ani slovo o lítosti, odškodnění nebo sladění jeho života se zákonem. Celník opouští všechno, co dělá, a připojuje se k Ježíšovi.“³⁵ Poté se děj rovnou přesouvá do celníkova domu, kde s ostatními učedníky a těmi, kdo ho následovali, stoloval. Což samozřejmě vyvolává nevoli u Farizeů.

Marek 2,14: „A když šel dál, viděl Leviho, syna Alfeova, jak sedí v celnici, a řekl mu: „Pojď za mnou!“ On vstal a šel za ním.“

Tento verš nás uvádí do důležitého děje v životě celníka Léviho, který bývá někdy ztotožňován se samotným autorem evangelia Matoušem. Ježíš prochází městem a učí zástupy, které jsou neustále kolem něj shromážděny. V tom uvidí celnici, respektive celní budku, ve které sedí celník jménem Levi, syn Alfeův. Velmi jednoduše jej Ježíš vyzve k následování a celník neváhá, opouští své místo a následuje Krista.

Marek 2,15: „Když byl u stolu v jeho domě, stolovalo s Ježíšem a jeho učedníky mnoho celníků a jiných hříšníků; bylo jich totiž mnoho mezi těmi, kdo ho následovali.“

Poté, co Levi opustí celnici, jde za Ježíšem, zve jej a spolu s ním i ostatní, kteří Ježíše následovali, do jeho domu, kde se všichni účastní hostiny. Levi pak uspořádá hostinu, které se účastní i další celníci. Pozastavme se nad důvodem, proč Levi hostinu ve svém domě připravil: „jako spontánní projev jeho radosti Levi uspořádal hostinu pro Ježíše

---

³⁵ McBRIDE Denis: The Gospel of Mark, str. 54

a jeho učedníky, na kterou pozval své kolegy celníky a skupinu mužů, kteří jsou považováni za hříšníky.³⁶ Důvodem této radosti mohl být právě Ježíšův zájem o Leviho, přestože byl celníkem, a všichni jím proto opovrhovali. Marek dokonce zdůrazňuje jejich početnost mezi učedníky.

Marek 2,16: „Když zákoníci z farizejské strany viděli, že jí s hříšníky a celníky, říkali jeho učedníkům: „Jak to, že jí s celníky a hříšníky?““

Tento veřejný počín vzbudil okamžitou negativní reakci ze strany farizeů. Pro ně byl kontakt s někým, kdo byl veřejným hříšníkem, něčím nepředstavitelným. Snad proto se ihned ptali Ježíšových učedníků na důvod jeho počínání. Otázkou zůstává, proč se neptají samotného Ježíše. Mohl v tom být ostych a respekt, který Ježíš vzbuzoval, nebo to mohlo znamenat zlomyslný výsměch učedníkům ve stylu: podívejte se, koho chcete následovat. Necháпали, v čem by Ježíš měl být hodný následování, čím může být jeho učení člověku přínosem. Je dobré vědět, že: „Farizeové byli hnutím vlivných Židů, přísně zachovávajících předpisy židovského Zákona. Počátky tohoto hnutí se datují do 2. stol. př. Kr. Josef Flavius je spolu se saduceji, esény a „čtvrtou filosofií“ popisuje jako jednu z židovských filosofií, tj. myšlenkový směr, který učí způsobu života. Jednalo se o laické hnutí kladoucí důraz na svrchovanost Boží v každé oblasti života. Farizeové se těšili všeobecné oblibě a byli pověstní svým přísným zachováváním předpisů a neobvyklým výkladem Zákona.“³⁷

Marek 2,17: „Ježíš to uslyšel a řekl jim: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní. Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky.““

V tomto verši není výslovně zmiňován pojem celník, ale situace, v níž byl výrok Ježíše pronesen, nám napovídá, že je třeba jej na něj vztáhnout. Farizeové se ptali učedníků a dostává se jim odpovědi od samotného Ježíše. Výrokem, který učinil, naznačuje, že právě těmito lidem může být prospěšný a může jim pomoci. Není tedy s nimi pro nějaký svůj prospěch či zisk, ale pro jejich dobro a uzdravení. Jen ten, kdo se nepokládá za spravedlivého a uvědomuje si svou špatnost, může následovat Ježíše Krista a být jím uzdraven. Je důležité si uvědomit, že Ježíš skutečně považuje tyto lidi za hříšníky a nebere jejich hřích na lehkou váhu. Volá hříšníky k pokání a napomíná židy zachováající Tóru, aby přijali jeho poslání.³⁸

---

³⁶Viz: LANE, William L.: The Gospel According to Mark, str. 102

³⁷ Viz: DONAHUE John R: Evangelium podle Marka, str. 116

³⁸ Viz: EVANS Craig A.: „Mark“ in *Eerdmans Commentary on the Bible*, str. 1072

3.1.3. Ježíšův postoj k celníkům a lidem na okraji společnosti v Matoušově evangeliu

Také Matoušovo evangelium uchopilo Ježíšovo poselství k chudým a rozvedlo ho: „Matouš vybírá blahoslavenství chudých v úvodu Horského kázání (Mt5,3) z tradice pramene Q a rozšířil jeho pochopení dodatkem v duchu. Sociální chudoba ustupuje matoušovský Ježíš oslovuje člověka v jeho intelektuálních a existencionálních možnostech. Vhled do vlastní omezenosti člověka vede k správnému vztahu k božskému. Proto se mu nebe přislubuje pro přítomnost. Blahoslavení jsou tedy ti, kdo svou existenci s její nouzí dokážou přijmout a poznat v ní pravdu člověka před Bohem. To se nemá chápat jako spiritualizace ve smyslu rozmělnění sociální skutečnosti, ale celostně ve smyslu existence, jak se vidí nepokrytě před Bohem“.³⁹ Dalo by se tedy mluvit o jakémisi zniternění a zvnitřnění vztahu k okrajovým skupinám lidí, a tedy i k celníkům, ze strany evangelisty Matouše. To můžeme vycítit hned z první zmínky o celnících v 5. kapitole.

Co se týče konkrétních zpráv o celnících, tak se rovněž zde setkáváme s povoláním celníka, zde pod jménem Matouš. Mimo to se o celnících dovídáme v souvislosti s ponaučováním a jsou hodně používáni jako příklad a pro výstrahu.

3.1.4. Jednotlivé části Matoušova evangelia spojené s celníky

První zmínka o celnících je v závěru horského kázání, a to v samotném jeho závěru. Ježíš uvádí jejich schopnost pouze podmíněčné lásky. V závěrečné antitezi, v níž vybízí k lásce nepodmínečné, jsou uváděni jako špatný příklad. Právě zde je vycítit snaha Matouše o zvnitřnění a přiblížení vztahu k Bohu. Na celnících ukazuje nesprávnost privilegování vztahů dle užitečnosti a prospěšnosti.

5,46: „*Budete-li milovat ty, kdo milují vás, jaká vás čeká odměna? Což i celníci nečiní totéž?*“.

Ježíš učí lásce. On je láska sama a dává svůj příklad lásky bezpodmínečné a nevypočítavé, která je ochotna pro druhého udělat vše. Zve nás k následování, abychom i my byli schopni takové lásky. Upřesňuje, že kdo má upřímnou lásku: „ pro toho již nemůže existovat žádná výhrada, a tak již není schopen – jako Bůh – vyjít někomu vstříc jinak, než právě s dobrotou a láskou“.⁴⁰

---

³⁹ Viz: HOPPE Rudolf: Arm und Reich, str. 78,79

⁴⁰ Viz: LIMBECK Meinrad: Evangelium sv. Matouše, str. 81,82

Povolání Leviho

- Když šel Ježíš odtud dál, viděl v celnici sedět člověka jménem Matouš a řekl mu: „Pojď za mnou!“ On vstal a šel za ním.
- ¹⁰Když potom seděl u stolu v domě, hle, mnoho celníků a jiných hříšníků stolovalo s Ježíšem a jeho učedníky.
- ¹¹Farizeové to uviděli a řekli jeho učedníkům: „Jak to, že váš Mistr jí s celníky a hříšníky?“
- ¹²On to uslyšel a řekl: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní.
- ¹³Jděte a učte se, co to je: ‚Milosrdenství chci, a ne oběť.‘ Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky.“

I Matouš je ve své zprávě o povolání celníka Matouše v celku stručný. Na rozdíl od Marka a Lukáše neuvádí, komu dům patřil. Zda zmíněnému celníkovi nebo šlo o dům patřící někomu jinému. Také ze závěru, kdy na rozdíl od Marka přidává příkaz: „jděte a učte se...“, je možno vyčíst, že: Při povolání Matouše a Ježíšově stolování s celníky nešlo Matoušovi jen o zdůvodnění Ježíšova mimořádného jednání. I zde chápe Matouš Ježíšovo chování jako naučný příklad.⁴¹

9,9: „Když šel Ježíš odtud dál, viděl v celnici sedět člověka jménem Matouš a řekl mu: „Pojď za mnou!“ On vstal a šel za ním.“

O setkání Ježíše a celníka se zmiňují všichni tři synoptičtí evangelisté. Matouš vynechává verš Markova evangelia, který předchází povolání celníka. Tento verš mluví o Ježíšově zpětném návratu k moři a učení zástupu, jenž ho tam následoval.⁴² Následuje pak příběh setkání se Ježíše s celníkem. „Ježíš povolává za učedníka Matouše celníka v Kafarnaum.“⁴³ Přítomnost většího množství celníků v tomto městě lze vysvětlit následovně: „Zřejmě si pronajali vybírání cla za rybolov na jezeře Genezaretském. Kromě toho vybírali také clo za zboží, které přicházelo z řeckých měst Dekapole do Galileje.“⁴⁴ Zatímco u Mt je celník, se kterým se Ježíš setkává, nazýván Matouš, u Marka a Lukáše se setkáváme s pojmenováním Levi. Proč tomu tak s největší pravděpodobností je, nabízí vysvětlení hned několik domněnek. K této problematice lze říci: „Někteří tvrdí, že měl dvě jména: Levi a Matouš. Jiní mají za to, že jméno Matouš mělo zvláštní význam pro tuto obec jako jméno jejího zakládajícího apoštola, jejího svatého patrona či zdroj jejich tradic.

⁴¹ Viz: LIMBECK Meinrad: Evangelium sv. Matouše, str. 123

⁴² Viz: GUNDRY Robert H.: Matthew, str. 168

⁴³ Viz: Mt 9,9

⁴⁴ Viz: KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, str. 217

Anebo se může jednat o slovní hříčku, neboť učedník zní řecky mathétés a toto slovo má význačné místo v Mt 9,9.13.⁴⁵

9,10: „*Když potom seděl u stolu v domě, hle, mnoho celníků a jiných hříšníků stolovalo s Ježíšem a jeho učedníky.*“

Děj se přesouvá do nějakého domu, kde se Ježíš a jeho učedníci účastní společné hostiny: „Když potom seděl u stolu (kai egeneto autú anakeimenú), vypovídá jednoznačným pojmem o hostině – výrazu vzájemné sounáležitosti účastníků. A Mt vyzvedá překvapivost tohoto společenství: hle (kai idú), mnoho celníků a jiných hříšníků stolovalo s Ježíšem a jeho učedníky.“⁴⁶ Matouš pak poznamenává, že oni přišli, aby jedli s Ježíšem. „Také vynechává závěrečnou poznámku v Mk 2,15 (neboť bylo mnoho těch, kteří ho následovali). V Matoušově variantě se právě oni stávají učedníky.“⁴⁷

9,11: „*Farizeové to uviděli a řekli jeho učedníkům: „Jak to, že váš Mistr jí s celníky a hříšníky?“*“

Rádoby spravedlivé farizeje to nenechalo klidnými, a chtějí zjistit smysl Ježíšova jednání. Schubert poukazuje v souvislosti s farizeji na zajímavou skutečnost. Zatím co v pašijovém příběhu stojí proti Ježíšovi velekněží, starší a zákoníci, tedy členové synedria, velerady, řízené převážně saduceji, tak mimo pašijový příběh jsou jeho protivníci právě farizeové.⁴⁸ Zvláštní je, že se neptají samotného Ježíše, který je hlavním iniciátorem, ale obrací se na učedníky. Je evidentní, že farizeové byli Ježíšovým chováním silně zneklidněni a žádají vysvětlení. „Pro farizeje, kteří se ptají na Ježíšovu praxi stolování s celníky a hříšníky, bylo jídlo významnou příležitostí a znamením přátelství. Jejich hostiny byly příležitostí sdílet se mezi sebou a společně v nábožensky vymezených podmínkách.“⁴⁹ Společné stolování tedy mělo velký společenský význam.

9,12: „*On to uslyšel a řekl: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní.“*“

Přestože se farizeové neobrací přímo na Ježíše, dostává se jim odpovědi právě z jeho úst. Je evidentní, že mu není lhostejná žádná otázka či nejasnost, kterou někdo má ohledně jeho učení, a vše s ochotou vysvětluje. Je zajímavé, že v souvislosti s hříšníky Ježíš mluví o nemoci a uzdravení. Kristus touto odpovědí vlastně poukazuje na smysl svého příchodu na svět.

---

⁴⁵ Viz: HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, str. 151

⁴⁶ Viz HÁJEK Miloslav: Evangelium podle Matouše, str. 236

⁴⁷ Viz: HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, str. 152

⁴⁸ SCHUBERT Kurt: Ježíš ve světle tradiční židovské literatury, str. 25

⁴⁹ Viz: HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, str. 154

9,13: „*Jděte a učte se, co to je: ‚Milosrdenství chci, a ne oběť.‘ Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky.*“

Vzhledem k tomu, že slovo hříšník je v Písmu svatém v podstatě povětšinou bráno jako synonymum pro celníka a daný verš ukončuje příběh o setkání Ježíše a celníka, můžeme je zařadit do výběru veršů o celnících. Tento poučný verš vyznívá velmi optimisticky ve prospěch hříšníků, potažmo celníků. Můžeme do něj shrnout celý Ježíšův postoj vůči těm, které by už společnost klidně odepsala.

Celník Matouš v seznamu apoštolů

Celá tato kapitola začíná výčtem dvanácti apoštolů, kteří byli vyvoleni a povolání Ježíšem. Těchto dvanáct ho má následovat v jeho misijním poslání a být vzorem pro ostatní.

10,3: „*Filip, Bartoloměj, Tomáš, celník Matouš, Jakub Alfeův, Tadeáš.*“

Od počátku svého působení Ježíš chodil, kázal, uzdravoval a získával učedníky. Dočítáme se, že postupně se kolem něj tlačily davy těch, kteří mu chtěli naslouchat, následovat jej či být uzdraveni. Ježíš vybírá z okruhu učedníků 12, kteří dostávají speciální pověření jít, kázat evangelium a uzdravovat. V Matoušově evangeliu se dočítáme, že jedním z nich je celník Matouš. Ačkoliv o povolání dvanácti se zmiňují i další dva synoptikové, ani jeden z nich nepovažuje za důležité sdělit tuhle informaci

Celníci v Ježíšově kázání

Stejně jako evangelista Lukáš, i Matouš se zmiňuje o Ježíšově kázání o Janu Křtiteli. Matouš však ve svém pojetí příběhu o kázání Jana Křtitele vynechává dialog mezi celníky a Janem Křtitelem. Následující verš z Ježíšova kázání se ke kázání Jana Křtitele váže.

11,19: „*Přišel Syn člověka, jí a pije – a říkají: ‚Hle, milovník hodů a pitek, přítel celníků a hříšníků!‘ Ale moudrost je ospravedlněna svými skutky.*“

Pán Ježíš mluví k davu o Janu Křtiteli, jenž byl v té době ve vězení. Vyčítá jim, že nic nedbají na to, co jim Jan nebo on sám říkají, a jen kritizují a hledají záminky, proč neposlouchat, co jim říkají. Ježíšovi právě vyčítají to, že se nepostí a stýká se s celníky a hříšníky, čímž si odůvodňují to, proč Ježíše nepřijmout.

Celník v bratrském napomínání

18,17: „*Jestliže ani je neuposlechne, oznam to církvi; jestliže však neuposlechne ani církev, ať je ti jako pohan nebo celník.*“

V souvislosti s tímto veršem je nutno uvést, co mu předcházelo. V 18. kapitole Matouš ve verších 15 – 17 uvádí jakési napominání ze strany Ježíše a příkladného přístupu k hříšníkům. To se dá shrnout do tří kroků. Nejprve domluva mezi čtyřma očima, následuje domluva ve společnosti svědků a nakonec domluva skrze církev. Právě v tomto závěrečném verši Ježíš vybízí, že s člověkem, který si nedá říci a je zatvrzelý, se má jednat jako s celníkem či hříšníkem. Ježíš jako by tím podpořil tehdejší postoj společnosti k celníkům, která se s nimi odmítala stýkat. Je nutno si však uvědomit, že: „verše 15 – 17 nepocházejí s jistotou od pozemského Ježíše, neboť takto by si Ježíš sám svým jednáním odporoval. On, který se bez váhání posadil k jednomu stolu s hříšníky a celníky (srov. 9,9-13); on, který si musel nechat líbit název „přítel celníků a hříšníků“ (11,19) – jak by mohl náhle uvádět celníky jako příklad pro ty osoby, se kterými neměli učedníci vytvářet žádné společenství?“⁵⁰

Celníci v podobenství o dvou synech.

Celá situace, v níž Ježíš uvádí podobenství o dvou synech, zároveň zmiňuje celníky spolu s jinými hříšníky jako ty, kdo uvěřili a zachovali se správně, vychází ze sporu o pravomoc, který vznikl mezi Ježíšem a farizeji při jeho kázání v chrámu.⁵¹

21:31: „*Kdo z těch dvou splnil vůli svého otce?*“ *Odpověděli:* „*Ten první!*“ *Ježíš jim řekl:* „*Amen, pravím vám, že celníci a nevěstky předcházejí vás do Božího království.*“

Tomuto verši předchází příběh o otci a dvou synech. Oba dva jsou vyzváni, aby šli pracovat na vinici svého otce. Zatímco jeden pomoc přislíbí, ale nakonec žádnou práci nevykoná, druhý syn jde i přes počáteční nevoli pracovat. Ježíš tak přirovnává farizeje k synu prvnímu a celníky a nevěstky k synu druhému, protože tito lidé, ač byli hříšní, přicházeli za ním, dělali pokání a nebeské království jim tak bylo blíže. Odkaz na celníky znamená v tomto případě poukázání na běžně známou realitu. Vše je však nové a pro posluchače nečekané. Vždyť aby celník předešel někoho na cestě do Božího království, bylo pro většinu běžných Izraelitů nemyslitelné.

21:32: „*Přišel k vám Jan po cestě spravedlnosti, a vy jste mu neuvěřili. Ale celníci a nevěstky mu uvěřili. Vy jste to viděli, ale ani potom jste toho nelitovali a neuvěřili mu.*“

V dalším verši pak Kristus upozorňuje farizeje a ostatní na to, že celníci a nevěstky, ačkoliv jsou veřejnými hříšníky, tak jsou vnímavější a ochotnější jít k Bohu a zkoumat, co po nich chce, a to v souvislosti s činností Jana Křtitele, jehož poselství mnozí z celníků a

⁵⁰ LIMBECK Meinrad: Evangelium sv. Matouše, str. 203

⁵¹ Srov. Mt 21, 23 - 32

hříšníků uvěřili a obrátili se.

3.1.5. Celníci a lidé na okraji společnosti v Lukášově Evangeliu

Ježíšově vztahu k chudým věnuje největší pozornost evangelista Lukáš a podřizuje majetné kruhy největší kritice. V tomto hodnocení Ježíšova příběhu se již zrcadlí transformace životního stylu palestinské společnosti, ve které žil a působil sám Ježíš, do Lukášovského světa helénistické městské střední vrstvy, která charakterizuje obraz křesťanské obce a okruhu adresátů třetího evangelisty. Půl století po Ježíšově smrti stojí Lukáš před nutností přeložit dědictví Nazaretského do jiného společenskohistorického kontextu a nechat Ježíšovo poselství promlouvat ve své obci za jiných podmínek.⁵²

Na vztah evangelisty Lukáše k sociálně slabým a odmítaným skupinám, jakož i na jeho vztah k lidem celkově, může poukázat jeho diskutované povolání lékaře.⁵³

Když Lukáš zmiňuje celníky, většinou se jedná o jejich setkání s Ježíšem. Popis těchto setkání odpovídá žánru, který pro své dílo evangelista zvolil: „Lukáš, jehož literárním řemeslem je vyprávění, nezapře talentovaného vypravěče. Jeho dílo je plné krátkých, přesně definovaných epizod, které uvádějí čtenáře do bohatého světa obraznosti. Pouze v jeho evangeliu nacházíme podobenství o bohatém pošetilci, o Lazaru a boháčovi, o milosrdném Samařanovi a snad nejproslulejší podobenství o ztraceném (marnotratném) synovi. Všechna tato podobenství jsou vložena do úst Ježíšových, ale jejich forma je do značné míry dílem Lukáše samotného. Lukášovo líčení Ježíšova dětství a zmrtvýchvstání se nese až v lidovém tónu.“⁵⁴ Na jednotlivých obrazných líčeních toho, jak se Ježíš setkává s celníky a jak s nimi jedná, můžeme usoudit, jaký k nim měl postoj, vztah a jak s nimi zacházel.

K nejvýznamnějším textům zabývajících se celníky v Lukášově evangeliu patří setkání Ježíše s celníkem Levim, které současně uvádí i synoptici Marek a Matouš, celníkem Zacheem a podobenství o celníkovi a farizeovi.

3.1.6. Jednotlivé části Lukášova evangelia spojené s celníky

Evangelista Lukáš se celníkům věnuje nejvíce. Setkáváme se s nimi jak v kázání Jana Křtitele, tak v kázání Ježíšově. Jako další synoptikové uvádí příběh celníka Leviho a mimo

---

⁵² Viz: HOPPE Rudolf: Arm und Reich, str 62

⁵³ Dle některých pramenů lékař (Ko 4,14), což mohlo ovlivnit a vypovídat o jeho celkovém vztahu k lidem a sociálnímu citění. Tento závěr sdíleli na začátku našeho století i někteří kritičtí badatelé. Od 20 let však badatelé poukazují na to, že podobný způsob vyjadřování, s jakým se setkáváme v L, se vyskytoval i u jiných vzdělaných lidí starověku, kteří nebyli lékaři.

Viz: TICHÝ Ladislav: Úvod do Nového Zákona, str. 50

⁵⁴ JOHNSON Luke T: Evangelium podle Lukáše, str. 14

něj přidává zprávu o setkání celníka Zachea. Jako jediný také uvádí Ježíšovo podobenství o farizeovi a celníkovi.

Celníci u Jana Křtitele

Jan káže a v davu posluchačů jsou i celníci. Na skutečnost, že jsou jedněmi z těch, kteří se kázáním Jana Křtitele nechali ovlivnit a obrátili se, poukazuje i evangelista Matouš.

3,12: „Přišli i celníci, aby se dali pokřtít, a ptali se: „Mistře, co máme dělat?“

Celníci slyší Janovu zvěst o blížícím se Božím království a jeho výzvu k pokání. Spolu s mnohými jsou osloveni. Vlivem toho přichází otázka, jak mohou změnit svůj život. Jan jim sdělí, aby nevybírali více, než mají stanoveno.⁵⁵ Což naznačuje, že byli dobře známí svou lukrativní aritmetikou.⁵⁶

Povolání Leviho (L 5,27-32)

- ²⁷Pak vyšel a spatřil celníka jménem Levi, jak sedí v celnici, a řekl mu: „Pojď za mnou.“
- ²⁸Levi nechal všeho, vstal a šel za ním.
- ²⁹A ve svém domě mu připravil velikou hostinu. Bylo tam množství celníků a jiných, kteří s ním stolovali.
- ³⁰Ale farizeové a jejich zákoníci reptali a řekli jeho učedníkům: „Jak to, že jíte s celníky a hříšníky?“
- ³¹Ježíš jim odpověděl: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní.“
- ³²Nepřišel jsem volat k pokání spravedlivé, ale hříšníky.“

Ze všech tří synoptiků se o povolání celníka Leviho zmiňuje Lukáš v 5. kapitole svého evangelia nejobsáhleji. Informaci, že Levi všeho nechal a následoval Ježíše, věnuje samostatnou větu.

5,27: „Pak vyšel a spatřil celníka jménem Levi, jak sedí v celnici, a řekl mu: „Pojď za mnou.““

Jako předchozí synoptici i Lukáš se zmiňuje o setkání se Ježíšem s celníkem u města

---

⁵⁵ Srov. L 3,10-14

⁵⁶ McBRIDE Denis: The Gospel of Mark, str.54

Kafarnaum. Pojmenovává jej stejně jako Marek jménem Levi, ale narozdíl od něj už neuvádí označení syna Alfeova.

5,28: „*Levi nechal všeho, vstal a šel za ním*“.

Reakce na výzvu Ježíše byla okamžitá. Proto často bývá Levi vzorem následování Krista. Na rozdíl od Marka či Matouše, kteří zmínku o tom, že oslovený celník ihned Krista následoval, připojil informaci o tom, jak byl povolán. Lukáš jeho skutku věnuje samostatnou větu. Snad proto, aby jeho počín zviditelnil a zdůraznil. Tento verš vypráví o celníkovi Levim jako o člověku, který je připraven udělat velkorysé rozhodnutí a opustit veškeré dosavadní jistoty.

5,29: „*Ale farizeové a jejich zákoníci reptali a řekli jeho učedníkům: „Jak to, že jíte s celníky a hříšníky? “*“

U Lukáše se setkáváme s tím, že farizeové nemíří svůj dotaz učedníkům na činnost Ježíše, ale na činnost celé skupiny. Lukáš tedy jako jediný už učedníky sjednocuje s Ježíšem. Také to, že se zmiňuje o reptání, udává tón negativního pohledu na jejich činnost. Pro přísně zákonně myslící židy, především pro farizeje, kteří nestrpěli ve svých řadách žádného celníka, bylo Ježíšovo obcování s celníky a povolání jednoho z nich mezi učedníky zvláště těžkým pohoršením. Že Ježíš jedná jako spasitel hříšníků je jim nepochopitelné. A proto to byl jeden z nejostřejších Ježíšových soudů ohledně farizejské zbožnosti, když Ježíš postavil kajícího se celníka nad zbožného farizeje a prohlásil, že celníci a nevěstky je předejdou do nebeského království.⁵⁷

Celníci v kázání o Janu Křtiteli

Přestože se o tomto Ježíšově kázání zmiňuje i evangelista Marek, dává mu Lukáš vlastní nádech.

Lukáš opět sahá po vlastním zdroji. Protože toto vyprávění je do určité míry blízké příběhu o pomazání Mk 14,3-9, vynechává je ve svém zpracování Ježíšova utrpení. Slova ve v. 34 o Synu člověka, který jí a pije, jehož přáteli jsou celníci a hříšníci, jsou pro Lukáše podnětem, aby vylíčil scénu u stolu v domě farizeově. Odtud zjevná vlastní pointa vyprávění: Ježíšovo stolování s hříšníky je třeba vykládat jako výraz Božího smilování.⁵⁸

7,34: „*Přišel Syn člověka, jí a pije – a říkáte: „Hle, milovník hodů a pitek, přítel celníků a hříšníků! “*“

⁵⁷ Viz: SCHMID Josef: Lexikon für Kirchen, str. 1401

⁵⁸ Viz MÜLLER Paul - Gerhard: Evangelium sv. Lukáše, str.79

Ježíšovi bylo často vytýkáno, že se nepostí a stýká se s celníky a hříšníky. V souvislosti s řečí o Janu Křtiteli je upozorňuje, že si hledají zbytečné záminky a výmluvy, aby jej odsoudili a nemuseli se zabývat jeho učením, které přináší spásu.

Podobenství o celníkovi a farizeovi (L 18,9-14)

- ⁹O těch, kteří si na sobě zakládali, že jsou spravedliví, a ostatními pohrdali, řekl toto podobenství:
- ¹⁰„Dva muži vstoupili do chrámu, aby se modlili; jeden byl farizeus, druhý celník.
- ¹¹Farizeus se postavil a takto se sám u sebe modlil: ‚Bože, děkuji ti, že nejsem jako ostatní lidé, vyděrači, nepoctivci, cizoložníci, nebo i jako tento celník.
- ¹²Postím se dvakrát za týden a dávám desátky ze všeho, co získám.‘
- ¹³Avšak celník stál docela vzadu a neodvážil se ani oči k nebi pozdvihnout; bil se do prsou a říkal: ‚Bože, slituj se nade mnou hříšným.‘
- ¹⁴Pravím vám, že ten celník se vrátil ospravedlněn do svého domu, a ne farizeus. Neboť každý, kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se ponižuje, bude povýšen.“

Hned na začátku evangelista Lukáš uvádí informaci, komu je následující podobenství určeno. Což napovídá, jak k podobenství přistupovat, jak jej chápat. K vyhocení celé situace si volí dva extrémní protiklady. Jedním je farizeus, tedy člověk všeobecně považován za spravedlivého a ctnostného. Oproti němu celník, který má veřejný statut podvodníka a hříšníka. Oba muži přicházejí do chrámu, aby se modlili. Jejich modlitba je ovšem velmi rozdílná.

Farizeus se modlí tiše; neříká se, že by se při modlitbě předváděl. Vypočítává hříchy, které se ho netýkají, a své zbožné skutky; o nic však neprosí. Naproti tomu celník nemá nic, čím by se mohl pyšnit před Bohem a před lidmi, zůstává pokorně stát opodál, projevuje lítost a prosí o odpuštění.⁵⁹

Evangelista si jednak všímá přístupu a postoji k modlitbě těchto mužů, ale také způsobu jakým se modlili. Celník je tady jakousi školou a vzorem modlitby. Lukáš

---

⁵⁹ MÜLLER Paul-Gerhard: Evangelium sv. Lukáše, str. 138

zde ukazuje na čtyři aspekty pokory, jež jsou patrné z celníkova postoje. 1) stál opodál, 2) měl oči sklopené, 3) bil se v prsa, 4) prosí o smilování⁶⁰

18,10: „*Dva muži vstoupili do chrámu, aby se modlili; jeden byl farizeus, druhý celník.*“

Těm, kteří naslouchali, začal Ježíš vykládat podobenství o farizeovi a celníkovi. Klade vedle sebe dvě zcela odlišné postavy: farizeje – zástupce spravedlivých vyznavačů zákona – a celníka, jenž je všeobecně pokládán za podvodníka a hříšníka. Obě tyto postavy situuje do chrámu, kam se přicházejí modlit. Tento kontrast zvyšuje působivost celého vyprávění a ukazuje, že nikdo nemůže být považován předem za vyřazeného a naopak si nikdo nemůže být jist sám svou dokonalostí.

18,11: „*Farizeus se postavil a takto se sám u sebe modlil: „Bože, děkuji ti, že nejsem jako ostatní lidé, vyděrači, nepoctivci, cizoložníci, nebo i jako tento celník.*“

Poté, co oba muži přicházejí do chrámu, začínají se modlit. Nejdříve je nastíněn postoj představením modlitby farizeje. Ten sice vzdává Bohu chválu, což vypadá nejprve chvályhodně, ale nakonec se jeho modlitba ukáže jako nadutá, vyvýšená a plná pýchy. Dokonce v ní zmiňuje i celníka, který je přítomen v chrámu spolu s ním.

18,13: „*Avšak celník stál docela vzadu a neodvážil se ani oči k nebi pozdvihnout; bil se do prsou a říkal: „Bože, slituj se nade mnou hříšným.*““

U celníka je pak zdůrazněn postoj pokory a velká upřímnost modlitby s vědomím vlastní hříšnosti. Celník se totiž ani neodvažuje jít do popředí chrámu, jak si připadá nehodný svatého prostoru. Poníženě klopí zraky a s lítostí se bije v prsa. To je známka opravdu upřímné modlitby. Na rozdíl od farizeje přítomnost někoho dalšího v chrámě nevnímá.

18,14: „*Pravím vám, že ten celník se vrátil ospravedlněn do svého domu, a ne farizeus. Neboť každý, kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se poníží, bude povýšen.*“

V závěru podobenství je zdůrazněno, že celník je tím, kdo byl ospravedlněn. Sloveso *diakaioó* je tu v pasivním perfektu a míní se jím, že ten, kdo ospravedlňuje, je Bůh. Bůh jej pokládá za spravedlivého.⁶¹

---

⁶⁰ JOHNSON Luke T: Evangelium podle Lukáše, str. 290

⁶¹ JOHNSON Luke T.: Evangelium podle Lukáše, str. 290

Povolání celníka Zachea

Tímto veršem začíná příběh setkání Ježíše s dalším celníkem jménem Zacheus. Vzhledem k tomu, že daná perikopa je jednou z nejkrásnějších a nepříkladnějších, budu se jí podrobněji zabývat v jedné z dalších kapitol.

Lukáš 19,2: „*Tam byl muž jménem Zacheus, vrchní celník a veliký boháč.*”

K jeho jménu je ihned dodáno, že byl vrchním celníkem, což svědčí o hierarchii mezi celníky. Je označen za velkého boháče, což poukazuje, že co do majetku opravdu celníci nestrádali a evokuje to právě otázku ohledně poctivosti nabytí tohoto majetku.

3.2. Sumarizace výroků na adresu celníků

Následující tabulka shrnuje předchozí oddíl. Tento přehledný sumář má tvořit přehled výroků, které v jednotlivých evangeliích byly vyřčeny na adresu celníků. Navíc ještě uvádím další podstatné prvky, které mohou přispět k hlubšímu pochopení celé tematiky.

V prvním sloupci jsou uvedeny souřadnice k jednotlivým veršům v Písmu, v kterých je promlouváno o celnících, ve druhém sloupci je osoba, která se o celnících vyjadřuje, ve třetím sloupci je zaznamenáno přesné znění citátu a ve čtvrtém vyhodnocení, zda výrok vyznívá vůči celníkům kladně či záporně. V pátém jsou pak uvedena paralelní místa v dalších evangeliích.

Z dané tabulky díky možnosti porovnání tedy vyplývá, že:

- nějakým způsobem se o celnících zmiňují všichni tři synoptičtí evangelisté
- nejvíce výroků o celnících zaznamenává Lukáš a nejméně Marek
- v evangeliích se o celnících nejčastěji vyjadřují buďto farizeové nebo sám Ježíš
- Lukáš líčí Ježíšovo setkání jak s celníkem Levim, tak i s celníkem Zacheem.
K tomu zaznamenává podobenství o farizeovi a celníkovi
- Ježíš se o celnících vyjadřuje povětšinou kladně, přesně 4x a záporně 3x.
- vyjádření farizeů jsou vždy míněna záporně.
- Matouš jako jediný klade farizeům do úst označení Krista slovem „Mistr“.

Mk 2,14	evangelista	A když šel dál, viděl Leviho, syna Alfeova, jak sedí v celnici, a řekl mu: „Pojď za mnou!“ On vstal a šel za ním.	o	Mt 9,9 Lk 5,27-28
Mk 2,16	farizeové	Když zákoníci z farizejské strany viděli, že jí s hříšníky a celníky, říkali jeho učedníkům: „Jak to, že jí s celníky a hříšníky?“	-	Mt 9,11 Lk 5,30
Mt 5,46	Ježíš	Budete-li milovat ty, kdo milují vás, jaká vás čeká odměna? Což i celníci nečiní totéž?	-	
Mt 9,9	evangelista	Když šel Ježíš odtud dál, viděl v celnici sedět člověka jménem Matouš a řekl mu: „Pojď za mnou!“ On vstal a šel za ním.	o	Mk2,14 Lk 5,27-28
Mt 9,11	farizeové	Farizeové to uviděli a řekli jeho učedníkům: „Jak to, že váš Mistr jí s celníky a hříšníky?“	-	Mk2,16 Lk 5,30
Mt 18,17	Ježíš	Jestliže ani je neuposlechne, oznam to církvi; jestliže však neuposlechne ani církev, ať je ti jako pohan nebo celník.	+	
Mt 21,31	Ježíš	„Kdo z těch dvou splnil vůli svého otce?“ Odpověděli: „Ten první!“ Ježíš jim řekl: „Amen, pravím vám, že celníci a nevěstky předcházejí vás do Božího království.“	+	
Mt 21,32	Ježíš	Přišel k vám Jan po cestě spravedlnosti, a vy jste mu neuvěřili. Ale celníci a nevěstky mu uvěřili. Vy jste to viděli, ale ani potom jste toho nelitovali a neuvěřili mu.	+	
L 3,12	evangelista	Přišli i celníci, aby se dali pokřtít, a ptali se: „Mistře, co máme dělat?“	o	
L 5,27	evangelista	Pak vyšel a spatřil celníka jménem Levi, jak sedí v celnici, a řekl mu: „Pojď za mnou.“	o	Mk2,14 Mt 9,9
L 5,29		A ve svém domě mu připravil velikou hostinu. Bylo tam množství celníků a jiných, kteří s ním stolovali.		
L 5,30	Ježíš	Ale farizeové a jejich zákoníci reptali a řekli jeho učedníkům: „Jak to, že jíte s celníky a hříšníky?“	-	Mt 9,11 Mk2,16
L 7,34	Ježíš	Přišel Syn člověka, jí a pije – a říkáte: „Hle, milovník hodů a pitek, přítel celníků a hříšníků!“	-	
L 18,10	evangelista	Dva muži vstoupili do chrámu, aby se modlili; jeden byl farizeus, druhý celník.		
L 18,11	farizeus	Farizeus se postavil a takto se sám u sebe modlil: „Bože, děkuji ti, že nejsem jako ostatní lidé, vyděrači, nepoctivci, cizoložníci, nebo i jako tento celník.“	-	
L 18,14	Ježíš	Pravím vám, že ten celník se vrátil ospravedlněn do svého domu, a ne farizeus. Neboť každý, kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se ponižuje, bude povýšen.	+	
L19,2	evangelista	Tam byl muž jménem Zacheus, vrchní celník a veliký boháč;	o	

4. Obdobné prvky v perikopách o celnících a různé pohledy na ně

Přestože jednotlivá místa, která celníky zmiňují, jsou různého rozsahu a různé významnosti, je dobře, když se pozastavíme u srovnání podobných rysů, které se v jednotlivých zmínkách o celnících objevují. Jejich plná výpověď totiž může plně vyniknout právě v kontextu v porovnání s ostatními podobnými místy, která evangelia uvádějí.

4.1. Ježíšův pohled na celníky

Celníci jsou Ježíšem jednoznačně pokládáni za skupinu lidí, kteří jej potřebují.⁶² Vnímá vlastní důležitost pro jejich spásu. Pravděpodobně z tohoto důvodu se jejich společnosti nevyhýbá, jak to činí většina obyvatel, ale dokonce s nimi udržuje kontakt a kladný vztah. Svědčí o tom poznámka v Matoušově evangeliu, kde s nemalou skupinou těchto lidí sedí u stolu.⁶³ Dokonce je aktivně volá k sobě a nechá se jimi hostit, jak je tomu v případě celníka Zachea.⁶⁴

Přijímá je takové, jací jsou, a nekritizuje je, na rozdíl od farizeů. Těm je přítomnost Ježíšova mezi celníky krajně nepříjemná a pohoršuje je, což dávají patřičně najevo. On je však za to kritizuje přímo a bez okolků, když říká: „Jděte a učte se, co to je: ‚Milosrdenství chci, a ne oběť.‘ Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky.“⁶⁵

Jak uvádí Schubert: „Ve svém demonstrativním příklonu k outsiderům se právě Ježíš nejvíce vzdálil mentalitě uzavřených skupin. Ve srovnání s apokalyptiky byli i farizeové liberální a otevření světu. Ježíš však odmítal jakoukoli skupinovou výlučnost právě z pozic základního apokalyptického přesvědčení. Blížkost Božího království a jeho zárodečná přítomnost neznamenaají v jeho pojetí podnět k zakládání skupiny elitních spravedlivých, izolovanou ode všech vnějších vlivů, nýbrž naopak pozvání těch, kdo byli jakožto hříšníci, kteří jednají svévolně vůči smlouvě (Da 11,32), ostatními vyloučení. V některých případech je klade dokonce právě farizeům a těm, co se cítí být spravedlivými, za vzor. Podobenství o dvou synech, kteří měli jít pracovat na otcově vinici, ale pouze jeden přes prvotní nevoli skutečně šel pracovat, uzavírá slovy: Amen, pravím vám, že celníci a nevěstky předcházejí vás do Božího království.“⁶⁶ Celníky tedy přirovnává k druhému synu, který je ochoten změnit svůj postoj a s lítostí jde a plní otcovu vůli.

---

⁶² Mk 2,17

⁶³ Mt 9,13

⁶⁴ L 19,2-10

⁶⁵ Mt 9,13

⁶⁶ Mt 21,31

Velmi dobře si uvědomuje jejich hříšnost, se kterou nesouhlasí, ale neodsuzuje je za to. Vnímá je jako jedny z těch, kvůli kterým přišel. Jeho pohled je plný lásky, pochopení a trpělivosti. Dosvědčuje na nich, že lidská důstojnost je jedna a je všem lidem dána bez rozdílu právě božským původem a podílu na Božím království. Tím, že se pohybuje v okruhu těchto lidí, bortí jakékoliv rozdělení mezi lidmi, ať už z jakéhokoli důvodu.

To, jak se Ježíš díval na celníky, nás má vést k pochopení, solidaritě, všímavosti, schopnosti nesoudit a neodsuzovat, protože ani on to nedělal. Na druhou stranu je potřeba si uvědomit, že ačkoliv se stýkal s celníky, nikdy se nepřiklonil k tomu špatnému, co dělali. Ježíš nás svým příkladem učí, jak se chovat k lidem na okraji společnosti i dnes. Rozhodně lze říci, že Ježíš je vidí kladně.

4.2. Rozbor příběhu celníka Zachea, jako vzorového prototypu Ježíšova zacházení s celníky

Nejprve uveďme plný text úryvku, kterým se budeme zabývat. A to především proto, abychom se mohli jednoduše vracet při jednotlivých krocích následujícího rozboru.

- ¹Ježíš vešel do Jericha a procházel jím.
- ²Tam byl muž jménem Zacheus, vrchní celník a veliký boháč;
- ³toužil uvidět Ježíše, aby poznal, kdo to je, ale poněvadž byl malé postavy, nemohl ho pro zástup spatřit.
- ⁴Běžel proto napřed a vylezl na moruši, aby ho uviděl, neboť tudy měl jít.
- ⁵Když Ježíš přišel k tomu místu, pohlédl vzhůru a řekl: „Zachee, pojď rychle dolů, neboť dnes musím zůstat v tvém domě.“
- ⁶On rychle slezl a s radostí jej přijal.
- ⁷Všichni, kdo to viděli, reptali: „On je hostem u hříšného člověka!“
- ⁸Zacheus se zastavil a řekl Pánu: „Polovinu svého jmění, Pane, dávám chudým, a jestliže jsem někoho ošidil, nahradím mu to čtyřnásobně.“
- ⁹Ježíš mu řekl: „Dnes přišlo spasení do tohoto domu; vždyť je to také syn Abrahamův.“
- ¹⁰Neboť Syn člověka přišel, aby hledal a spasil, co zahynulo.“

Lukáš ve svém evangeliu líčí kromě setkání Krista s celníkem Levim ještě příběh celníka Zachea, se kterým se Ježíš setkává na svých cestách v Jerichu. Zacheus (jméno je zřejmě zkrácený tvar jména Zachariáš) pracoval pro Řím jako vyšší finanční úředník v důležitém

pohraničním městě Jerichu.⁶⁷

Poté, co Ježíš předpovídá svým učedníkům své zatčení a utrpení, odchází do Jeruzaléma. Cestou se, jak to líčí evangelista Lukáš, setkává se slepým žebrákem,⁶⁸ kterého uzdravuje z jeho slepoty. Další, s kým se setkává při procházení města Jericha na své cestě do Jeruzaléma, je právě celník Zacheus.

Je patrné, že: „příběh o vrchním celníku není nalezen nikde jinde v evangeliu a pravděpodobně ani mimo ně. Zdá se, že Lukáš uvedl tuto příhodu jako ukázkový případ Ježíšova jednání s celníky.“⁶⁹

4.2.1. Stručné nastínění příběhu celníka Zachea

Po vyprávění vyznávající Ježíše jako „ Pána a Syna Davidova“ (18,35-43) následuje vyprávění o „Spasiteli – zachránci ztracených“ (19,1-10, srov. 15,1-32). Tuto látku má jen Lukáš, přičemž slova o Synu člověka ve v. 10 pocházejí od něho samotného.⁷⁰ Ježíš procházel městem. V té době byl již známý svým učením a konáním zázraků, protože davy lidí jej chtěly vidět a stály podél cest, kudy měl procházet. Mezi těmito lidmi byl i celník Zacheus⁷¹. Vzhledem ke své malé postavě neměl šanci přes zástupy Ježíše vidět. Jeho touha však byla tak veliká a byl natolik plný odhodlání, že vylezl na moruši, aby ho viděl. V okamžiku, kdy Ježíš procházel tímto místem, vzhlédl na strom k Zacheovi a vybídl ho, aby slezl dolů. Dokonce mu oznámil, že chce být hostem v jeho domě. Na to Zacheus radostně reagoval a Ježíše velkoryse přijal. To se ale nelíbilo lidem, kteří si celníků nevážili a považovali je za špatné. Reakce Zachea byla překvapivá - přislíbil Ježíšovi, že polovinu ze svého majetku rozdá chudým a ty, které ošidil, čtyřnásobně odškodní. Ježíš jeho přislíb kvituje oznámením, že do jeho domu právě vstoupila spása, a zdůrazňuje jeho židovský původ. Celý příběh je zakončen výrokem Ježíše o synu člověka, který hledá, co zahynulo, aby to vzkřísil.

---

⁶⁷ Viz: KROLL Gerhard, *Po stopách Ježíšových*, str. 290

⁶⁸ L 18,35-43

⁶⁹ Viz: FRANKLIN ERIC: „Luke“ in *The Oxford Bible Commentary*, ed. J. Barton – J. Muddiman, str. 951

⁷⁰ Viz: MÜLLER Paul-Gerhard: *Evangelium sv. Lukáše*, str. 141

⁷¹ Podle Pseudoklementin (Hom.III 63-72; Recong. III 65-68) a Apoštolských konstitucí (VII46) je pozdějším průvodcem Petrovým a prvním biskupem v Palestině v Césareji. Podle Klementa z Alex. (Strom-IV 6, 35) a některých dalších pramenů je identifikován s celníkem Matoušem. Dle Salmona Basry byl zavražděn v Hranu. Dle místní tradice v Quercy se pak Zacheus vydal do Galileje a tam hlásal evangelium pod jménem Amator. V koptské církvi má svátek 20. dubna a v MartRom. 23. Srpna. Viz: JOSEF Schmid, str. 1303, *Lexikon für Kirchen* 10.

4.2.2. Rozbor jednotlivých veršů příběhu o Zacheovi

19,1: „Ježíš vešel do Jericha a procházel jím.

Hned prvním veršem jsme uvedeni do Jericha, kterým prochází Ježíš. Díky Lukášovu evangeliu máme přehled, kdy a kam Ježíš šel.

19,2: „Tam byl muž jménem Zacheus, vrchní celník a veliký boháč.

Tímto veršem začíná příběh setkání Ježíše s dalším celníkem jménem Zacheus. K jeho jménu je ihned dodáno, že byl vrchním celníkem, což svědčí o hierarchii mezi celníky.

Dále se dozvídáme o jeho velkém bohatství. Je nemožné si nevšimnout, že velké bohatství je zde uváděno v souvislosti s povoláním tohoto člověka.

19,3: *toužil uvidět Ježíše, aby poznal, kdo to je, ale poněvadž byl malé postavy, nemohl ho pro zástup spatřit.*

Zacheus toužil vidět Krista, chtěl poznat, kdo a kým je muž, kterého vyhlížely zástupy a o kterém bylo hodně slyšet. Jeho handicapem byla malá postava. Nemohl tak totiž procházejícího Krista přes zástupy spatřit.

19,4: *Běžel proto napřed a vylezl na moruši, aby ho uviděl, neboť tudy měl jít.*

Vyvíjí tedy vlastní iniciativu, předbíhá zástup a leze na moruši,⁷² aby se dostal do patřičné výšky, ze které bude moci procházejícího Ježíše vidět.

19,5: „Když Ježíš přišel k tomu místu, pohlédl vzhůru a řekl: „Zachee, pojd' rychle dolů, neboť dnes musím zůstat v tvém domě.“

Ježíš si všímá Zachea – člověka, jenž byl všemi opovrhován a pravděpodobně jeho přítomnost nikdo neregistroval a pokud ano, tak s myšlenkou: „co ten tu chce“. Ježíš pohlédne na tohoto člověka a volá jej k sobě. Vybízí ho k následování a je jeho hostem.

19,6: „On rychle slezl a s radostí jej přijal“.

Zacheus neváhá, nezkoumá ani neklade otázky, ale urychleně dělá to, oč ho Ježíš žádá. Tuto scénu si můžeme klidně představit v celé její realističnosti: jak malý, dobře

---

⁷² Ve známém protikladu k lidovému zvyku, jak jej nacházíme i v Septuagintě, rozlišuje Lukáš se s lékaři, Dioskoridem (okolo r. 50 po Kr.) a Galénem (129 cca200 let po Kr.) přesně mezi moruší (Morus, sykaminos; L 17,6) a sykomorou (Ficus sycomorus, sykomorea;L19,4) Pojmenování vystihuje obě podobnosti: listu s moruší (Morus Nigra) a plodů s fíkovníkem (Ficus carica). Věčně zelený strom, jehož kmen může na svém obvodu měřit až 3m, dosahuje výšky asi 15m. Pěstoval se hlavně na stavební dřevo. Jeho šťavnaté málo sladké plody, které se podobají malým fíkům, jsou však povětšinou červivé. Jen v případě, že se plod bezprostředně před dozráním nařízne, dozraje, aniž by zčervivěl. Stromu se dařilo především v Šéfele a v roklině Jordánu Viz:KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, str. 290

živený vrchní celník, sklouzl ze stromu za smíchu všech okolo stojících. Celá jeho tvář však zářila, neboť našel své životní štěstí: „S radostí přijal Ježíše.“⁷³

19,7: „*Všichni, kdo to viděli, reptali: „On je hostem u hříšného člověka!“*“

Davy lidí očekávají příchod Ježíše. Koluji o něm různé zvěsti. Je to velký učitel a jeho učení je zcela jiné, než na jaké jsou lidé zvyklí. K tomu ještě ty zázraky! Uzdravuje nemocné, a dokonce křísí mrtvé! Mnozí ho považují za proroka, a někteří dokonce za slíbeného Mesiáše. Tento muž má procházet městem. Lidé se tísní okolo cesty, kudy má procházet, aby ho alespoň zahlédli. Jaké překvapení, jaké zklamání. On jde a volá k sobě všeobecného hříšníka Zachea, jenž je vrchním celníkem, a dokonce je hostem v jeho domě. A opět se ptají, kdo je tento muž, který jedná tak, jak by nikdo nejednal? Tím, že Ježíš přijal pohostinnost tohoto muže, stal se v očích lidí jeho partnerem, jak ve skutcích dobrých, tak zlých.⁷⁴

19,8: „*Zacheus se zastavil a řekl Pánu: „Polovinu svého jmění, Pane, dám chudým, a jestliže jsem někoho ošidil, nahradím mu to čtyřnásobně.“*“

Zacheus si je vědom pocty, jaké se mu dostalo. Je to možná reakce na předešlou informaci, že všichni, kdo viděli, že Ježíš je jeho hostem, reptali. Je si vědom, že Ježíš je někým, kdo jeho osobou neopovrhne, kdo k němu necítí nenávisť a kdo se o něj zajímá. Vnímá Ježíšův postoj lásky. To může také souviset s tím, že kritický postoj okolí vůči Zacheovi nemusel být oprávněný. Uvědomuje si Ježíšovu velikost a vedle ní i svou hříšnost, a proto slibuje rozdat svůj nespravedlivě nabytý majetek chudým a ošizeným čtyřnásobně vynahradit ztrátu. Jak uvádí úvod do evangelia sv. Lukáše: „chce nahradit čtyřnásobně, jak bylo v Zákoně nařízeno o zloději (Ex 21,37).“⁷⁵ Lukáš však klade celníkovi do úst slovo „jestliže“, což znamená, že si není jistý, jestli někoho ošidil. Mohlo tedy ve skutečnosti jít o poctivého člověka.

19,9: „*Ježíš mu řekl: „Dnes přišlo spasení do tohoto domu; vždyť je to také syn Abrahamův.“*“

Na tuto velkorysou reakci ze strany Zachea Ježíš mluví o spáse, která přišla do toho domu. Ježíšův výrok zahrnuje Zachea mezi požehnané (1,55; Sk 3,25), ačkoli je kvůli svému zaměstnání u svých soukmenovců v opovržení. Jeho jednání ukazuje, že je to člověk otevřený pro Boží království a že nejvíc záleží na „plodech hodných obrácení“, jak

⁷³ Viz: KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, str. 290

⁷⁴ NOLLAND John, World Biblical Commentary, str. 906

⁷⁵ NOVÝ ZÁKON, Sekretariát české biskupské komise, str. 253

hlásal Jan, neboť „ Bůh může oživit tyto kameny a Abrahámovy z nich udělat děti“ (3,8). Všimněme si, že uprostřed této věty dochází k posunu. Ježíš „mu“ říká, že se stala spása, ale komentář „vždyť i on“ je ve třetí osobě, ne v druhé. Musíme si představit, že Ježíš se s touto poslední částí svého výroku obrací k zástupu.⁷⁶ Jednoznačně tím Zacheovo jednání označuje za příkladné a hodné následování.

Všimněme si ještě některých výrazných pojmů, které naši perikopa začleňují do kontextu a tím konkretizují její výpověď.

- touha vidět- samotnému příběhu o Zacheovi předchází perikopa o slepci, který žebra u cesty do Jericha. Slepec slyší, že jde Ježíš, a touží jej vidět. Snaží se tedy na sebe upozornit a žádá o uzdravení ze své slepoty⁷⁷. Také Zacheus slyší, že jde Ježíš, a touží jej vidět. Problémem je jeho malá postava, díky níž má malý rozhled. V obou případech tedy něco brání jejich výhledu. Textu lze porozumět tak, že v případě slepce nemusí nutně dojít k uzdravení slepoty fyzické, ale slepoty vnitřní – slepoty srdce. V případě Zachea můžeme mluvit o zúžení jeho vnitřního obzoru na majetek. V obou případech setkání s Ježíšem napomáhá správnému prohlédnutí. Zacheus přehodnocuje svůj vztah k majetku a jeho obzor je rozšířen o druhé lidi a jejich potřeby.

- dům – Ježíš vybízí Zachea, aby slezl dolů a pozval je k sobě do domu. V okamžiku, kdy při hostině Zacheus učiní příslib ohledně rozdělení a navrácení svého majetku, Ježíš mluví o spáse, která do toho domu vstoupila. Zacheovo upřímné jednání a otevření se souvisí s podobenstvím o celníkovi a farizeovi⁷⁸, které předchází příběhu o uzdravení slepého. Všechny tři zmíněné perikopy – podobenství o celníku a farizeovi, uzdravení slepého a setkání se Zacheem, v kterých dochází k jakémusi ospravedlnění či očištění, jsou uvedeny bezprostředně před Ježíšovým vstupem do Jeruzaléma, kde vchází do chrámu, domu Božího, a očišťuje ho od těch, kteří si z prodeje obětních zvířat a směny peněz udělaly živnost. Ježíš přechází kolem – slovo přecházet patří ve SZ ke klíčovým pojmům. Nepřejít kolem bez povšimnutí, ale zůstat či se zdržet, nám evokuje příběh Abraháma⁷⁹, který ústí v zaslíbení potomka. I zde Ježíš přerušuje svou cestu a účastní se hostiny v Zacheově domě. V závěru Ježíš ujišťuje, že i Zacheus je potomek Abrahámův. Dalším motivem spojujícím oba příběhy je motiv stromu. Toto starozákonní pozadí příběhu Zachea nám zdůrazní, že Zacheus je dědicem zaslíbení.

---

⁷⁶ Viz: JOHNSON Luke T.: Evangelium podle Lukáše, str. 303

⁷⁷ Srov: Lk 18,35-43

⁷⁸ Srov. Lk 9-14

⁷⁹ Srov. Gen. 18,1-10

19,10: „*Neboť Syn člověka přišel, aby hledal a spasil, co zahynulo.*“

Autor zde uvádí jeden z mesiášských titulů, jenž je Kristu přiřazován.⁸⁰ Ježíš je zde tím, kdo je aktivní a hledá ztracené. Tématu hledání a nalézání ztraceného věnuje Lukáš celou 15. kapitolu. Zachea: „Ježíšovi společníci pokládají za hříšníka pro jeho zaměstnání. On však s radostí přijímá Ježíše a prohlašuje, že se chce dělit o svůj majetek s chudými, a není to z jeho strany jednorázové gesto, ale jedná tak vždy, když je potřeba. Vůbec není hrabivý. Kdykoli zjistí nějaký zisk na základě nejasné machinace, splatí podle maxima, jež požaduje Tóra“.⁸¹

4.2.3. Ježíš a jeho postoj k celníkům patrný z příběhu celníka Zachea

Celník Zacheus toužil vidět Ježíše a udělal pro to, co bylo v jeho silách. Ježíšova reakce je překvapivá pro všechny, protože Zachea sedícího na stromě nepřehlíží, ale volá dolů. V tu chvíli byli asi všichni pohoršeni jeho chováním. Vždyť Zacheus byl celníkem. Tedy někým, u koho se všeobecně předpokládalo, že je hříšníkem a špatným člověkem. Pokud celníci byli považováni za špatné a byli zařazováni na okraj společnosti, tím více Zacheus, který byl vrchním celníkem.⁸² Nikdo z okolo přítomných by s ním nechtěl mít nic společného, a přesto Ježíš nedbá a volá ho. V tu chvíli byl Ježíš obdivován, měl hodně posluchačů a všeobecně se od něj hodně očekávalo, a on zavolá k sobě celníka. Kdyby byl Ježíš kariérista, byl by to ten nejhorší skutek, jaký by mohl udělat. Pán je však příkladem toho, že nemáme dbát předsudků a nemáme podléhat tlaku svého okolí, ale máme jednat tak jako on. Tedy vždy otevřeně a s láskou. A to i v tom případě, že nevidíme ten vstřícný první krok, který udělal Zacheus. Dnešní lidé na okraji společnosti většinou nevyjdou nikam do popředí či na viditelné místo, kterým byl v tomto případě strom moruše. Často je třeba i aktivně tyto lidi vyhledávat a nabízet jim svou pomoc.

Ježíš pak přichází do jeho domu a přijímá pohoštění, které mu Zacheus připravil. I to nám může být obrazem toho, že lidé na okraji společnosti potřebují přijetí od druhých. Ačkoliv byl Zacheus celníkem, dostalo se mu uctivého jednání, to vše s láskou. Nebylo mu nic vyčteno ani nebyl napomínán – byl přijat.

---

⁸⁰ Smysl, který Ježíše spojil s označením sebe jako „Syna člověka“, v každém případě nespočívá v odkazu na jeho lidský původ nebo popřípadě na jeho přirozenost, nýbrž poukazuje na jeho jedinečnou dějinnou cestu. V tomto pojmu je zahrnuta jak přítomná poníženost jeho lidského bytí, tak také jeho Bohem potvrzené vyvýšení.

Viz: MAREČEK Petr: Ježíš Kristus v Matoušově evangeliu, str. 80

⁸¹ JOHNOSON Luke T.: Evangelium podle Lukáše, str. 304

⁸² NOLLAND John, World Biblical Commentary, str. 907

4.3. Vylíčení povolání Léviho jako osobního setkání celníka s Ježíšem

O povolání celníka Léviho, resp. Matouše, se zmiňují všichni tři synoptičtí evangelisté. Nejprve uvádím tabulku s jednotlivými verši u každého z evangelistů. Následně z tabulky vycházející rozbor a komentář s přihlédnutím k pohledu osobního setkání těchto dvou postav.

Marek		Matouš		Lukáš	
odkaz	verš	odkaz	verš	odkaz	verš
Mk 2,14	A když šel dál, viděl Léviho, syna Alfeova, jak sedí v celnici, a řekl mu: „Pojď za mnou!“ On vstal a šel za ním.	Mt 9,9	Když šel Ježíš odtud dál, viděl v celnici sedět člověka jménem Matouš a řekl mu: „Pojď za mnou!“ On vstal a šel za ním.	Lk 5,27	Pak vyšel a spatřil celníka jménem Lévi, jak sedí v celnici, a řekl mu: „Pojď za mnou.“
Mk 2,15	Když byl u stolu v jeho domě, stolovalo s Ježíšem a jeho učedníky mnoho celníků a jiných hříšníků; bylo jich totiž mnoho mezi těmi, kdo ho následovali.	Mt 9,10	Když potom seděl u stolu v domě, hle, mnoho celníků a jiných hříšníků stolovalo s Ježíšem a jeho učedníky.	Lk 5,27	Lévi nechal všeho, vstal a šel za ním. A ve svém domě mu připravil velikou hostinu. Bylo tam množství celníků a jiných, kteří s ním stolovali.
Mk 2,16	Když zákoníci z farizejské strany viděli, že jí s hříšníky a celníky, říkali jeho učedníkům: „Jak to, že jí s celníky a hříšníky?“	Mt 9,11	Farizeové to uviděli a řekli jeho učedníkům: „Jak to, že váš Mistr jí s celníky a hříšníky?“	Lk 5,28	Ale farizeové a jejich zákoníci reptali a řekli jeho učedníkům: „Jak to, že jíte s celníky a hříšníky?“
Mk 2,17	Ježíš to uslyšel a řekl jim: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní. Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky.“	Mt 9,12	On to uslyšel a řekl: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní.“	Lk 5,29	Ježíš jim odpověděl: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní.“
		Mt 9,13	Jděte a učte se, co to je: ‚Milosrdenství chci, a ne obět‘.‘ Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky.“	Lk 5,30	Nepřišel jsem volat k pokání spravedlivé, ale hříšníky.“

Když se Ježíš setkává s celníkem, je ten právě ve své celnici a pracuje. Ježíš jej povolává a on všeho hned nechává a jde za ním. Bez okolků, bez ohledu na práci a tím i na

ztrátu a ušlý zisk, který si tím způsobí. Ježíš též povolává bez ohledu na práci, zájmy nebo plány člověka a čeká odpověď. Celník na tuto výzvu následování reaguje okamžitě. Opouští celnici a, jak zdůrazňuje Lukáš, nechává všeho a jde za ním.⁸³

Lukáš se také zmiňuje, že hostina, kterou celník připravil Kristu ve svém domě, byla veliká. Velkorysá reakce na výzvu k následování. Všichni evangelisté se shodují, že při této hostině bylo hodně lidí a mnozí byli celníci a hříšníci. Jak zmiňuje Marek, mnoho jich bylo z těch, kteří Ježíše následovali.⁸⁴

Ve verši popisujícím reakci farizeů se výpovědi evangelistů mírně liší. Všichni se shodují na tom, že farizeové se neobrací se svou námitkou na Ježíše, ale přeptávají se na jeho počínání učedníků. Zatímco Marek jen ve stručnosti klade otázku: „Když zákoníci z farizejské strany viděli, že jí s hříšníky a celníky, říkali jeho učedníkům: Jak to, že jí s celníky a hříšníky?“⁸⁵ Matouš do této otázky vkládá označení Ježíše jako Mistra, což značí určitou úctu k Ježíši.⁸⁶ U Lukáše se pak otázka na počínání nevztahuje jen na Ježíše, ale i na učedníky, kteří ho ve všem napodobovali a dělali totéž co on.⁸⁷

Odpověď Ježíšova by se dala rozdělit do dvou částí. V té první se zmiňuje o potřebě lékaře pro nemocné a přirovnává tak hřích k nemoci, kterou může on jako lékař uzdravit. Následuje pak výrok o tom, že nepřichází k vůli spravedlivým⁸⁸. Zatímco Marek a Matouš v této souvislosti mluví o pozvání,⁸⁹ u Lukáše píše o: „vybízení k pokání.“⁹⁰ Matouš pak ještě přidává výzvu farizeům: „Jděte a uče se, co to je: ‚Milosrdenství chci, a ne obět‘.“⁹¹

---

⁸³ L 5,27

⁸⁴ Mk 2,15

⁸⁵ Mk 2,16

⁸⁶ Srov. Mt 9,11

⁸⁷ Srov. L 5,28

⁸⁸ L 5,32

⁸⁹ Mk 2,17 a Mt 9,13

⁹⁰ L 5,30

⁹¹ Mt 9,13

5. Nástin možné aplikace na dnešní marginalizované skupiny obyvatel

V závěrečné kapitole se chci pokusit o nástin možné aplikace zjištěných skutečností na lidi, kteří jsou na okraji společnosti v dnešní době. Jako křesťané k nim máme zaujmout stejný postoj, jaký by k nim měl Ježíš. Dříve to byli celníci, dnes to mohou být mnozí další, kteří se ocitli v podobném postavení jako oni. Ježíšův postoj vůči celníkům může být inspirující pro náš postoj vůči dnešním „celníkům“. Nejdříve se však pozastavme nad tím, kdo jsou dnes lidé na okraji společnosti.

Marginální skupina (z lat. *marginalis*, od *margo* - okraj) je obvykle menšinová a více méně zřetelně odlišená skupina obyvatel, která je kromě toho vytlačována "na okraj" společnosti čili marginalizována.⁹²

Bohatí podnikatelé: Jako v každé skupině se mezi nimi najdou lidé dobří i zlí, poctiví i nepoctiví. Nabude-li někdo velkého majetku, jistě to vzbudí v okolí pozornost. Částečně vlivem závisti, ale také jde o případy, kdy nabytí majetku bylo neoprávněné (na úkor druhých či jiným podvodem). Často jsou majetní lidé, zabývající se podnikáním v jakékoliv oblasti, považováni za podvodníky a zloděje. Tím, že je tak na ně nahlíženo - a může být i neoprávněně - se mohou tito lidé cítit méněcenní a vyloučení společností, která na ně křivě nahlíží. Základem Ježíšova pohledu je vidět každého čistým srdcem a křivě jej z ničeho neobviňovat, a v případě, že se obvinění potvrdí, mít postoj odpuštění. Jedním z takových může být i český developer Radim Passer⁹³, jehož životní příběh a odkaz je všeřikající: „Člověk nepotřebuje ani maturitu, aby pochopil, že jako lidstvo nemáme pro tuto planetu řešení. Obrovská populační exploze, spotřeba nerostných surovin, globalizace a nebyvalý úpadek morálky stupňuje tlak na peníze, které se stávají bohem s malým b., a některé negativní společenské jevy už nejsou běžné jen v západní Evropě či v USA, ale jsou „exportovány“ i do rozvojových zemí. Proto já se na všechno dívám z úplně jiného úhlu. Bible mluví o tom, že vyvrcholením dějin bude druhý příchod Ježíše Krista, a já si

---

⁹² Viz: otevřená encyklopedie Wikipedie: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Marginalizace>, 13.9 2010

⁹³ Radim Passer je významný český developer a jeden z nejbohatších Čechů. Jeho společnost Passerinvest Group je tvůrcem známého komplexu rozlehlých kancelářských budov, které následně využily jako své sídlo společnosti Microsoft, Eurotel a další. Je rovněž zakladatelem křesťanského sdružení, které se věnuje důležitým hodnotám. Je autorem knih, které jsou poutavým vyprávěním o pozoruhodné životní cestě tohoto miliardáře. Cestě plné nečekaných událostí, odhodlání a víry. Stejně jako americký developer a miliardář Donald Trump, který ve svých knihách zachycuje, jak se stal, kým je, stejně i Radim Passer ve svých knihách 3 a 1/2 roku. Radim Passer je podle všeho příkladným typem podnikatele, který je ve své činnosti motivován těmi správnými principy. Viz: <http://www.profit.cz/clanek/radim-passer-byznymen-ktery-prijal-boha.aspx>,

myslím, že na konci bude důležité jenom jedno: jestli budeme spaseni nebo ne. Z tohoto světa si nikdo nic neodnese, do hrobu odejdu nahý stejně jako bezdomovec“.⁹⁴

Politici: Tato velmi specifická skupina je pod neustálým tlakem. Pracují v zájmu společnosti, kterou mají vést a jejíž práva mají hájit. Vzhledem k tomu, že se nelze zavděčit všem, ať učiní jakékoliv rozhodnutí, vždy se najde skupina lidí, která je právě pro toto rozhodnutí bude kritizovat a odsuzovat. Tento negativní krok ze strany politika je většinou vysvětlen tím, že jsou mu přednější zájmy vlastní než ty společné. Mnohdy tedy i politik, jehož snahou je upřímnost a opravdový zájem o blaho společnosti, může být nařčen z věcí, které nejsou pravdivé. Politika je spojena s nemalým finančním zvýhodněním a jistou mocí, což jen nahrává vyvolávání různých spekulací, podvodů a machinací.

Lobbisté: Jde o lidi najímané pro tzv. lobbování.⁹⁵ To je spojováno taktéž s určitou mocí a schopností ovlivňovat ve vlastní prospěch. Takové ovlivňování může snadno přejít v korupci, tj. zneužívání svěřené pravomoci k soukromému či skupinovému prospěchu. Korupce zde může mít různé podoby, například: prosazovaná věc by neoprávněně zvýhodnila nebo naopak poškodila určitou osobu nebo skupinu; prosazovaná věc by poškodila veřejný zájem; prosazovaná věc je v osobním zájmu funkcionáře (tzv. střet zájmů); funkcionář chce za prosazení této věci protislužbu nebo platbu.

Protože nebezpečí korupčního ovlivňování funkcionářů státu roste s růstem jeho politické a hospodářské moci, snaží se mu některé moderní státy čelit tím, že lobbování regulují zákony.⁹⁶ Lobbisté jsou tak v neustálém podezření, že jsou uplatitelní, a jsou považováni za nedůvěryhodné a zkorumpované. I zde je vidět jakousi podobnost s celníky. Ježíšův postoj vůči těmto lidem můžeme shrnout do 5 bodů:

1. Vidět v nich člověka potažmo Boží obraz
2. Odsoudit hřích, ale hříšníka milovat
3. Mít úctu ke každému z nich.
4. Pracovat na tom, abychom jim pomohli objevit jejich vlastní hodnotu.
5. Zaujmout vůči nim postoj, v němž budou schopni velkorysých kroků tak, aby se mohli zbavit toho, co je vyřazuje z běžné společnosti a umožní jim dorůst jejich osobních lidských i duchovních kvalit.

---

⁹⁴ Viz: <http://oficialnistranky.cz/radim-passer/>, 6.11 2010

⁹⁵ Lobbování (z angl. lobby, původně vrátnice, předsíň, v přeneseném smyslu zájmová skupina) je soustavné prosazování skupinových zájmů zejména v médiích, na veřejnosti, u orgánů státu a jeho představitelů. srov: Otevřená encyklopedie Wikipedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lobbista>, (3.11 2009)

⁹⁶ Otevřená encyklopedie Wikipedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lobbista>, (3.11 2009)

6. Závěr

Z mnoha pramenů vyplývá, že postavení celníků v tehdejší společnosti nebylo jednoduché. Vzhledem k výnosnosti svého zaměstnání nikterak nestrádali po stránce materiální. Všeobecně však byli židovskou společností odmítáni, opovrhováni, a to právě pro své povolání. K tomu, že společností nebyli přijímáni, vedly jak důvody náboženské (stýkali se s nečistými lidmi a byli považováni za veřejné hříšníky), politické (pracovali pro Řím a byli tedy považováni za zrádce a kolaboranty), tak i neprůhlednost celního systému, který umožňoval, že celníci mohli svého povolání využít k svému neoprávněnému obohacení. Poslední z argumentů byl ve společnosti natolik zakořeněn, že z tohoto nešvaru byli obviňováni automaticky všichni celníci bez ohledu na jejich skutečnou poctivost a čestnost.

Z jednotlivých zpráv o celnících vyplývá, že nejvíce se celníkům věnuje Lukáš. On jako jediný uvádí Zachea a celníka a farizeje. Oproti farizeům, kteří jsou vůči celníkům kritičtí, je Ježíš shovívavější a vyjadřuje se o nich povětšinou kladně. Neodmítá je a snaží se jim ukázat pravý smysl života. Zahrnuje je do skupiny těch, kvůli kterým se stal člověkem a které přišel spasit.

Z příběhu celníka Leviho a Zachea pak vyplývá, že právě setkání s Ježíšem a jeho přijetí bylo tím, co vedlo k jejich obrácení. Ježíš vůči nim je otevřený a svým postojem jim dává nahlédnout do sebe samých.

I v dnešní době jsou lidé, kteří se nacházejí v podobné situaci jako celníci. Jsou většinou majetní, a právě jejich majetek je zdrojem jejich jistého vyčlenění. Všeobecně jsou obviňováni z jeho neoprávněného nabytí a z prospěchářského chování. Vzhledem k tomu, že častokrát jde o lidi, kteří mají ve společnosti jistou moc a důležité postavení, bývají osočováni ze zneužívání této moci a postavení ve svůj prospěch. V podobné situaci se mohou nacházet všichni bohatí podnikatelé, politici, lobbisté a mnoho dalších.

Je tedy možné říci, že v naší společnosti se nachází lidé, kteří jsou ve stejném postavení jako celníci v době Ježíšově a Ježíšův postoj vůči nim nám může být nápomocen při zaujímání správného postoje vůči nim.

Seznam Literatury

- BIBLE: Český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 6. přepracované vydání, 1995.
- CRANFIELD, Charles E. B.: *The Gospel according to St Mark*, Cambridge: University Press, 1959
- DALE, ALLISON, C.: „Matthew“ in *The Oxford Bible Commentary*, ed. J. Barton – J. Muddiman, Oxford – New York: Oxford University Press, 2001
- DOIG Desmond: Matka Tereza, Nové Město nad Metují: Signum Vitalis, 1991
- DONAHUE, John R. – HARRINGTON, Daniel J.: *The Gospel of Mark* (Sacra pagina), Collegeville: The Liturgical Press, 2002
- EUSEBIUS Z CESAREJE: Církevní dějiny, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1988
- ERNST Michael: Herdes neues Bibellexikon, Linz: Bibelwerk, 2009
- EVANS Craig A.: „Mark“ in *Eerdmans Commentary on the Bible*, ed. J. D. G. Dunn – J. W. Rogerson, Grand Rapids, Michigan – Cambridge, U. K.: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2003
- FRANKLIN ERIC: „Luke“ in *The Oxford Bible Commentary*, ed. J. Barton – J. Muddiman, Oxford – New York: Oxford University press, 2001
- GNILKA Joachim: Ježíš Nazaretský – poselství a historie, Praha: Vyšehrad, 2001
- GREEN JOEL B.: *The Gospel According to Mark*, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1974
- GRŮN Anselm: Bud' dobrý sám k sobě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004
- GUNDRY Robert H.: Matthew, Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1994
- HÁJEK Miloslav: Evangelium podle Matouše, Praha: Kalich, 1995
- HARRINGTON Daniel J.: Evangelium podle Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003
- HOOKE, Morna D: *The Gospel according to St. Mark* (Black's New Testament Commentaries), London: A&C Black, 1991
- HOPPE Rudolf: Arm und Reich, Würzburg: Echter Verlag GmbH. 2009
- JOHNSON, Luke Timothy: Evangelium podle Lukáše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005
- KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE, Praha: Zvon, 1995.
- KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2002
- LANE, William L.: *The Gospel According to Mark*, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1974
- LIMBECK Meinrad: Evangelium sv. Matouše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl. 1996
- MAREČEK Petr: Ježíš Kristus v Matoušově evangeliu, Olomouc: Univerzita Palackého 2003
- MERELL Jan: Setkání s Ježíšem, Praha: Česká katolická charita, 1990
- MERELL Jan: Výklad evangelia sv. Marka, Litoměřice: Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze-Litoměřicích, 1966
- McBRIDE Denis: *The Gospel of Mark*, Dublin: Dominican Publication, 1996
- MULLINS, Michael: *The Gospel of Mark*, Dublin: The Columba Press, 1996
- MULLER Gerhard Paul: Evangelium podle Lukáše, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998
- NOVOTNÝ Adolf: Biblický slovník, Praha: Kalich, 1992
- NOVÝ ZÁKON: Sekretariát české liturgické komise, Praha, 1989
- POKORNÝ Petr: Literární a teologický Úvod do Nového Zákona, Vyšehrad: Praha, 1993
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a spasitel, Praha: Krystal, 2000

RATZINGER Josef, SCHÖNBORN Christoph: Kompendium katechismu Katolické církve; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006
RYŠKOVÁ Mireia: Doba Ježíše Nazaretského, Praha: Karolinum, 2008
SALDARINI Anthony J.: „Matthew“ in *Eerdmans Commentary on the Bible*, ed. J. D. G. Dunn – J. W. Rogerson, Grand Rapids, Michigan – Cambridge, U. K.: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2003
SCHÄFER Peter: Dějiny Židů v antice, Praha: Vyšehrad, 2003
SCHUBERT Kurt: Ježíš ve světle tradiční židovské literatury, Praha: Vyšehrad, 2003
SCHMID Josef: Lexikon für theologie und kirche, Freiburg : Herder, 2006
STANTON Graham N.: The interpretation of Matthew, Edimburg: T&T Clark, 1995
SZYMANEK Edward: Výklad Písma Svatého Nového Zákona, Poznaň: Pallottinum, 1990
TICHÝ Ladislav: Úvod do Nového Zákona, Svitavy: Trinitas, 2003
TUCKETT, Christopher M.: „Introduction to the Gospels“ in *Eerdmans Commentary on the Bible*, ed. J. D. G. Dunn – J. W. Rogerson, Grand Rapids, Michigan – Cambridge, U. K.: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2000

Elektronické zdroje

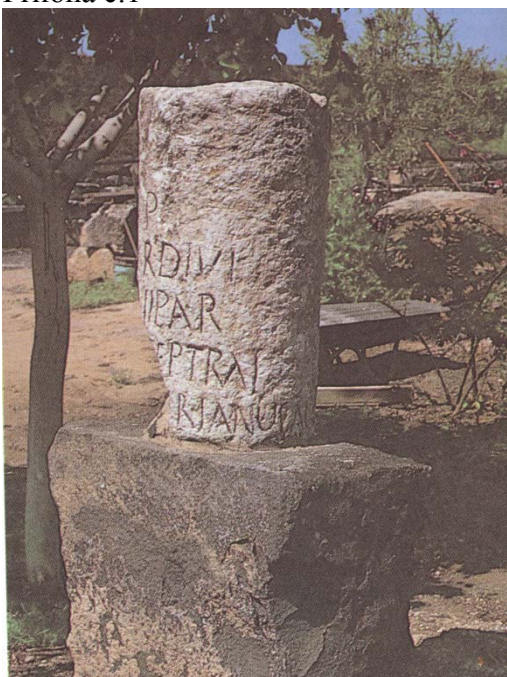
Stránky poradny práce: <http://poradna.prace.cz/encyklopedie-profesi/c/celnik/> (10.9 2009)
Otevřená encyklopedie Wikipedie, <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lobbista>, (3.11 2009)
Otevřená encyklopedie Wikipedie: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Marginalizace>, 13.9 2010
<http://oficialnistranky.cz/radim-passer/>, 6.11 2010
<http://www.profit.cz/clanek/radim-passer-byznysmen-ktery-prijal-boha.aspx>, (6.11 2010)

Seznam příloh

- příloha č. 1.** Milník u města Kafarnaum, KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2002, str. 216
- příloha č. 2.** Město Jericho, KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2002, str. 127
- příloha č. 3.** Obrázek mince Heroda Antipy, KROLL Gerhard: Po stopách Ježíšových, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 2002, str. 350
- příloha č. 4.** Útržek papýru z hlášení praktora o výdělku na určité celní oblasti, ERNST Michael: Herdes neues Bibellexikon, Linz: Bibelwerk, 2009, str. 825

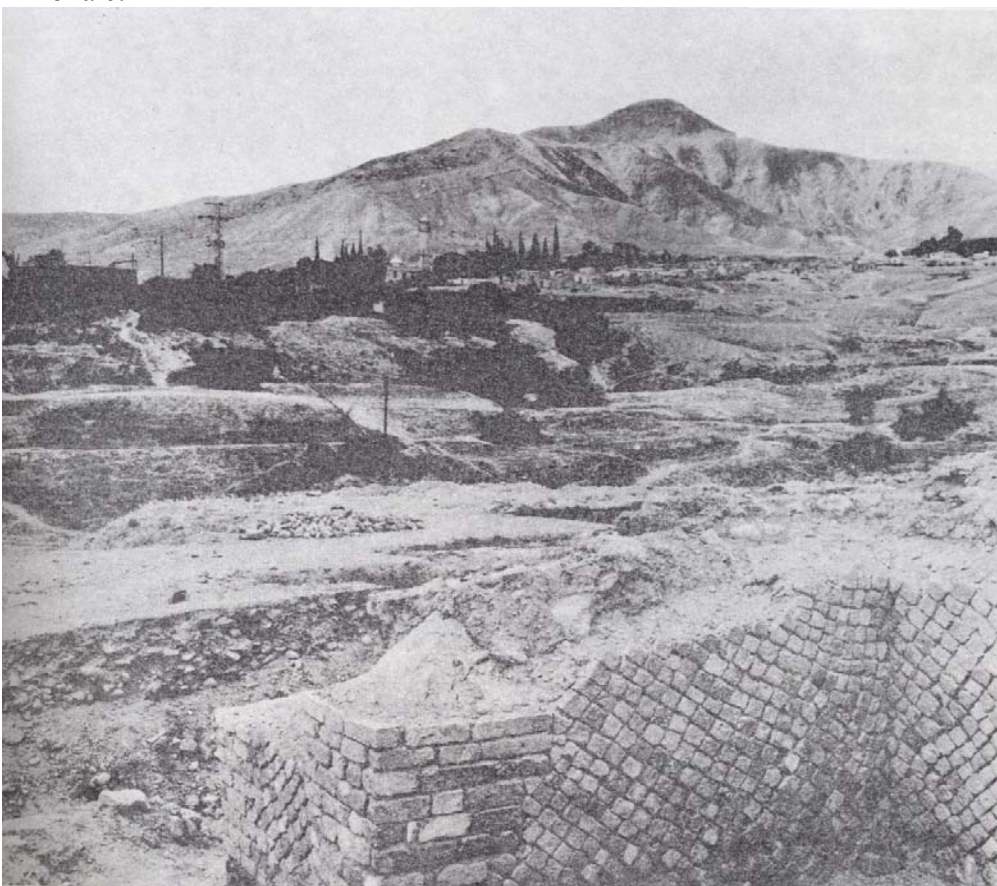
Přílohy

Příloha č.1

Milník u cesty do města Kafarnaum, které je mimo jiné v evangeliích vzpomínáno v souvislosti s působením celníka Matouše.

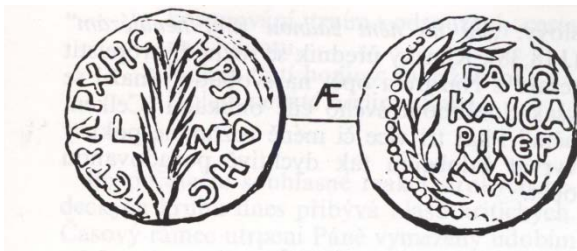
Příloha č.2

Město Jericho v kterém působil celník Zacheus

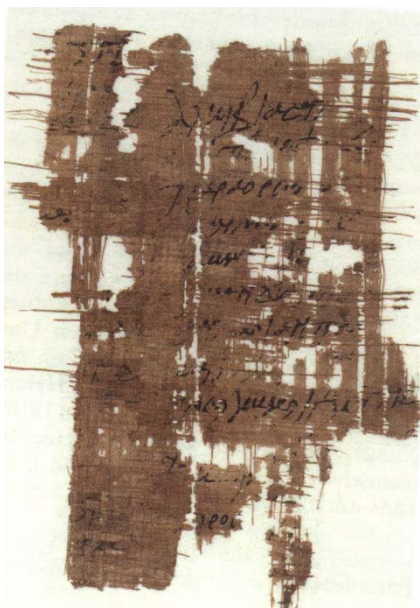

Příloha č. 3

Mince Heroda Antipy jenž byl synem Heroda Velikého a byl tetrarchou v Galileji a Pereji

Příloha č. 4

Útržek papýru z hlášení praktora o výdělku na určité celní oblasti. V současné době je tento útržek v rakouské národní knihovně ve Vídni.

Anotace

Práce se zabývá celníky v evangeliích. V první části je sledováno, kdo byli celníci v době Ježíšově. Způsob výběru cla. Postavení celníků v židovské společnosti.

V další části jsou pak rozebírány jednotlivé informace o celnících, které nám poskytují synoptická evangelia.

Na základě těchto informací je pak nastíněny vztahy Ježíše k celníkům a jeho chování k nim.

Závěrečná část se pak zabývá možným vysledováním takových skupin obyvatel v dnešní společnosti, které jsou v stejném postavení jako celníci v době Ježíšově.

Klíčová slova

celník

clo

evangelium

Zacheus

marginalizované skupiny

Annotation

This work deals with tax collectors in the Gospels. In the first part, tax collectors at the time of Jesus are studied, along with their methods of collecting duties, and the status of tax collectors in Jewish society.

The next section discusses the information which the Synoptic Gospels provide us about tax collectors.

Based on this information, Jesus' relationship with tax collectors and his behavior toward them is outlined. The final section then discusses the possibility of tracing groups in our society who have a similar status to tax collectors at the time of Jesus.

Keywords

custom officer

duty

gospel

Zacheus

marginalized groups

Počet znaků (včetně mezer): 89 704